Projekt bol podporený z rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

Koncepcia rozvoja

tematických ciest na území Bratislavského samosprávneho kraja a Trnavského samosprávneho kraja vrátane akčného plánu

Ústav turizmu, s.r.o., 2017

Obsah

Úvod 3

1. Analýza potenciálu 4

1.1 Potenciál pre turizmus všeobecne, kultúrny turizmus a kultúrne tematické cesty 4

1.2 Potenciál dopytu, hlavné vysielacie trhy 5

2. SWOT 6

Strengths / Silné stránky 6

Weaknesses / Slabé stránky 7

Opportunities / Príležitosti 8

Threats / Ohrozenia 9

3. Niektoré zásady – princípy uplatnené pri koncepcii oboch kultúrnych tematických ciest 10

4. Kritéria na zaradenie pamiatok ako zastávok na kultúrnej ceste 12

5. Informácie o tematickej ceste 15

6. Dve kultúrne tematické cesty a ich dve témy 18

7. Návrh kultúrnej tematickej cesty rodu Pálfi 20

8. Návrh kultúrnej tematickej cesty rodu Esterházi 37

9. Mapa s vyznačením miest oboch tematických ciest 47

10. Návrh akčného plánu pre vytvorenie tematických ciest 48

11. Niektoré ďalšie odporúčania 51

Možnosti rozšírenia tematických ciest na nadnárodnú úroveň 51

Ako písať Pálfi či Pálffy? Esterházi či Esterházy? 52

Príbehy, zaujímavosti, povesti a legendy 52

Úvod

Predkladaná štúdia bola vypracovaná na základe zmluvy o dielo medzi Dom Centropy Bratislava ako objednávateľom a Ústavom turizmu, s.r.o. ako zhotoviteľom.

Obsah a štruktúra štúdia rešpektuje zadanie objednávateľa, rozsah štúdie a miera podrobnosti je daná dohodnutou cenou za zhotovenie štúdie.

Štúdia v úvodnej fáze sa venuje tradičnej SWOT analýze, ktorá sumarizuje slabé a silné stránky z pohľadu interných faktorov a možnosti a ohrozenia dané vonkajším prostredím.

Nasledujúca časť prezentuje zásady a princípy z ktorých vychádza a na ktorých je návrh oboch kultúrnych ciest založený.

Kritériá pre výber objektov - pamiatok na zaradenie do navrhovaných kultúrnych tematických ciest sú predmetom štvrtej časti tejto štúdie.

Časť venovaná informáciám sa zaoberá tým aké informácie by mali byť dostupné vo fáze rozhodovania sa o návšteve, absolvovaní kultúrnej cesty ako celku alebo jej častí, aké informácie sú potrebné počas prepravy po tematickej ceste a nakoniec aké informácie sú potrebné priamo pri pamiatke ešte pred vstupom do nej.

V ďalšej časti sa definujú základné výstupy štúdie, ktorými je návrh dvoch tematických ciest (Pálfiovci a Esterháziovci) a každá z obidvoch ciest bude obsahovať dve témy, z ktorých prvá sa viaže na sídla (mestá a obce) a druhá na prírodné prostredie.

Nasledujúce dve časti tvoria návrhy obidvoch tematických ciest, čiže lokalít a objektov zaradených do týchto ciest a ich rozdelenie do dvoch kategórií – ťažiskových a doplnkových miest - objektov.

Akčný plán tvorí ďalšiu časť štúdie, ktorá je zakončená niektorými ďalšími odporúčaniami.

1. Analýza potenciálu

Potenciál má svoje dve zložky ponukový potenciál a potenciál dopytu, čiže trhový. Ponukový potenciál je popísaný, niekedy aj analyzovaný vo viacerých strategických dokumentoch na úrovni krajov, sub-regiónov a významných destinácií relevantného územia. Z toho dôvodu bude táto kapitola stručná, aby sa nezaoberala reprodukovaním známych skutočnosti nad únosnú mieru.

Trhový potenciál je mimoriadne dôležitý pre úspech pripravovaných tematických ciest, ak pod úspechom chápeme návštevnosť generovanú tematickými cestami a ďalšie prínosy odvodené od počtu návštevníkov a pobytových dní, resp. prenocovaní (ako sú tržby komerčných subjektov, príjmy verejných rozpočtov, vytvorené pracovné miesta, vplyv na kvalitu života miestnych obyvateľov v jednotlivých miestach tematických ciest).

Trhový potenciál má svoje stále charakteristiky ale aj premenlivé prvky so zmenami prebiehajúcimi v relatívne krátkom čase, ako to možno pozorovať na vývojových tendenciách a trendoch turizmu ako celku, jeho formách ale aj konkrétnych destináciách. Zmeny v dopyte vrátane segmentácie si vyžadujú aj osobitný prieskum (respektíve alternatívne analýzu a využitie existujúcich zdrojov, z ktorých možno spoľahlivo, čiže štatisticky významne, odvodzovať závery vzťahujúce sa k dopytu po tematickej ceste), ktorý musí byť realizovaný ako podstatná súčasť marketingovej stratégie pre tematické cesty ako základné východisko pre voľbu marketingových nástrojov a aktivít.

1.1 Potenciál pre turizmus všeobecne, kultúrny turizmus a kultúrne tematické cesty

Základom ponuky tohto územia sú prvky ako Dunaj, mestá s historickými jadrami a kultúrnou ponukou, solitérne objekty kultúrno-historické, kúpeľníctvo, vidiecke sídla, reliéf vhodný pre masovú cykloturistiku (chýbajúca infraštruktúra), vinohradníctvo a vinárstvo, vodná rekreácia, incentíva a iná ponuka pre korporátnu klientelu, a aj možnosti kombinovať a vytvárať ponuku na mieru podľa preferencií klientely. Hlavné mesto s množstvom služobných a obchodných ciest i turistických pobytov je šancou aj pre zbytok regiónu. Sídla medzinárodných a zahraničných firiem, univerzity, bohatý kultúrny a športový program, poriadanie zábavných akcií a festivalov tvorí potenciál, ktorý sa ponúka k realizácii prípravou vhodných produktov a ich dobrým marketovaním.

Región nie je miestom pre dlhodobé dovolenkové pobyty, ale potenciálne atraktívny pre tzv. „short breaks“ – pobyty do 4 dní, ktoré vykazujú v Európe dlhodobo vysokú dynamiku od cca od druhej polovice 80-tych rokov minulého storočia (tzv. tretie, štvrté,.... dovolenky).

Potenciál je umocnený polohou k početným trhom s vysokou intenzitou účasti na turizme, ktoré sú relatívne dobre prepojené diaľničnou sieťou.

Potenciál pre kultúrny turizmus okrem vyššie spomenutých atraktivít a pamiatok kultúrneho a historického charakteru je daný dlhodobou prítomnosťou rôznych etník a náboženských komunít na tomto území. Atraktivitu tohto priestoru zvyšujú aj historické udalosti, ktoré sa tu odohrávali (turecké výboje, stavovské proticisárske povstania, , napoleónske vojny – Slavkov a podpísanie Bratislavského mieru, korunovácie na uhorský trón, udalosti druhej svetovej vojny), ako aj osobnosti, ktoré tu žili alebo aspoň krátky čas pôsobili.

Potenciál tematických kultúrnych ciest Pálfiovcov a Esterháziovcov je daný samotným významom týchto rodov a ich vnímaním vo verejnosti, úlohou ktorú zohrávali zastávaním najvyšších nededičných funkcií na cisárskom dvore, pôsobením vo vysokej cirkevnej hierarchii, vo vojenskej oblasti, v rozvoji hospodárstva, vzdelanosti, umenia ale aj tvorbe krajiny. Zanechali po sebe aj výrazné hmotné dedičstvo, či už v podobe ich majetku alebo cirkevných a verejných stavbách. Okrem toho je tu aj ich étos, ktorý sa prejavoval trvalou vernosťou k Habsburgovcom (nezapojili sa do žiadneho proticisárskeho povstania), charitatívnou činnosťou, obetami, ktoré prinášali vo vojnách a pod. Tieto prvky sú dobrým základom pre tvorbu príťažlivej ponuky, ale poskytujú aj mnoho „materiálu“ pre jej marketing. Sieť pamiatok spojených s Pálfiovcami aj Esterháziovcami je na území Bratislavského kraja a Trnavského kraja dostatočne hustá a prepojená relatívne dobrými komunikáciami.

1.2 Potenciál dopytu, hlavné vysielacie trhy

V okolí Bratislavského kraja a Trnavského kraja je koncentrácia trhov s vysokým dopytom ako Viedeň, Dolné Rakúsko a Burgenland, severozápad Maďarska (župa Györ – Moson - Sopron), južná Morava, ale aj západné Slovensko s vysokou hustotou osídlenia. Významný je vysoký podiel obyvateľov väčších miest, ktorí vykazujú vyššiu mieru záujmu o kultúrne a poznávacie formy turizmu, podobne ako obyvatelia s vyšším vzdelaním a príjmov (čo vzájomne koreluje). Z toho dôvodu je zaujímavá blízkosť miest ako Viedeň, Sopron, Györ ale aj Budapešť, Brno, Břeclav, Bratislava, Trnava, Nitra, Trenčín a ďalšie.

Oprávnene možno predpokladať vysoký záujem maďarsky hovoriaceho obyvateľstva na Slovensku, ktorí sa viacej hlásia k Uhorskej histórii a ich vzťah k uvedeným dvom šľachtickým rodom je evidentný aj z početného množstva pamätných tabúľ, ktoré sú príslušníkom Pálfiovského aj Esterháziovského rodu umiestnené na južnom Slovensku v posledných cca 25 rokoch.

Dopyt po tematických cestách možno očakávať aj od turistov ubytovaných v Bratislave, či Trnave ale aj kúpeľných hostí v Piešťanoch obzvlášť z hľadiska dĺžky kúpeľných pobytov. Aktuálna analýza dopytu musí byť súčasťou marketingovej štúdie.

2. SWOT

Strengths / Silné stránky

- Poloha v blízkosti významných vysielacích trhov, osobitne s vysokým podielom segmentov s vyšším vzdelaním, ktoré sú hlavnou klientelou pre kultúrny a poznávací turizmus

- Hustá dopravná sieť, vrátane diaľničného napojenia oboch regiónov na hlavné trhy

- Navrhované tematické cesty sa nachádzajú v husto osídlených regiónoch, s čím súvisí aj rozvinutá verejná doprava

- Početne historické a kultúrne pamiatky – mestské historické jadrá, solitérne objekty (hrady, zámky, kaštiele, sakrálne pamiatky, ľudová architektúra, technické pamiatky, archeologické, ...)

- Rôznorodosť kultúrnych a historických pamiatok – druhová, časová (od pravekých archeologických nálezísk až po súčasnosť), zastúpenie všetkých stavebných slohov, pamiatky rôznych etnických a náboženských komunít, atď.

- Zázemie pre kultúrny turizmus - múzeá, kultúrne inštitúcie, neziskové organizácie, rastúci záujem regionálnych a miestnych samospráv, vzdelávacie inštitúcie, informačné zdroje, ...)

- Niektoré objekty navrhované na zaradenie do tematických ciest sú v dobrom stave, časť z nich využívaná pre aktivity súvisiace s turizmom; niektoré objekty sa rekonštruujú alebo sa s ich rekonštrukciou uvažuje

- Vysoká hustota aj iných turistických atraktivít v obidvoch regiónoch aj priamo vo väzbe na lokality zaradené do tematických ciest

- Silné prvky pre turizmus ako Dunaj, Malé Karpaty, rozvinuté vinohradníctvo a vinárstvo

- Dostatok ubytovacích kapacít v celom spektre tried a kategórií, kvalita ubytovacích služieb všeobecne na dobrej úrovni

- Navrhované tematické cesty koncentrovaná na relatívne malom priestore – krátke vzdialenosti medzi jednotlivými pamiatkami

- Navrhované tematické cesty sa nachádzajú v regiónoch s relatívne rozvinutým turizmom

- Tematické cesty ponukou aj pre turistov ubytovaných v Bratislave, Trnave, kúpeľných hostí v Piešťanoch a iných destináciách

- Viaceré z pamiatok a objektov spojených s oboma rodmi sú prístupné pre verejnosť najmä ako múzeá, ale aj galérie, expozičné priestory, miesta cirkevných obradov

- Možnosti spojenia kultúrno-poznávacích a aktivít v spojení s fyzickou aktivitou (pamiatky v prírode)

- Projekt tematických ciest zastrešuje profesionálna organizácia, ktorá má personálne kapacity, rozpočet, skúsenosti s projektmi, rozvojovými aktivitami a spoluprácou

- Priaznivé predpoklady a prostredie pre úspešný marketing

Weaknesses / Slabé stránky

- Prehustená doprava a časté dopravné zápchy najmä v okolí Bratislavy

- Verejná doprava je nastavená prednostne na prepravu osôb do/zo zamestnania, menej vyhovuje potrebám turizmu a voľnočasovým aktivitám

- Značná časť historického a kultúrneho dedičstva spojeného s oboma rodmi je nenávratne stratená. Týka sa to hnuteľných aj nehnuteľných prvkov, v prípade hnuteľných sa zachovalo len minimum, navyše rozptýlené vo viacerých zbierkach a neexistuje k tomu ucelený prehľad (umožňujúci zápožičky medzi múzeami)

- Silne zdecimované sú parky pri kaštieľoch, niektoré zrušené zástavbou, väčšina zredukovaná a silne zanedbaná. Takmer úplne vymizla ich pôvodná vybavenosť – sochy, fontány, promenády, altánky, skleníky, rozáriá apod.

- Spôsob prezentácie vo väčšine múzeí je viac orientovaný vysoko odborne (nie dostatočne zaujímavo) a nevyužíva príťažlivé formy (napríklad interaktívne) pre návštevníkov laikov, ktorých je drvivá väčšina

- Viaceré objekty a pamiatky s väzbou na oba rody sú v zlom stavebno-technickom stave a neatraktívne ako turistické zaujímavosti (pokiaľ témou nie je chátrajúce kultúrne dedičstvo)
- V minimálnom rozsahu sa zachovali technické pamiatky – staré fabrické budovy, hámre, píly, mlyny, pivovary, komíny, mlyny, úzkokoľajné železničky, rybníky, mosty,...

- Niektoré objekty sú využívané na účely, ktoré nie sú vhodné pre ich zapojenie do rozvoja turizmu (archív, internátna škola, sociálny ústav, účelové zariadenie SAV, ...)
    - alebo len s veľkými obmedzeniami

- S výnimkou ubytovania nedostatok služieb pre turizmus aj ich nízka úroveň v porovnaní so susednými krajinami

- Nedostatok kvalifikovaných a motivovaných pracovníkov v turizme

- Funkčná a dlhodobá kooperácia na miestnej, sub-regionálnej a regionálnej úrovni je skôr výnimkou ako pravidlom

- Absencia dopravného a orientačného značenia k objektom/pamiatkam navrhovaných na zaradenie do tematických ciest

- Problémy parkovania v akceptovanej vzdialenosti od navrhovaných pamiatok nielen v Bratislave

- Spolupráca pri takýchto produktoch je viac založená na iných základoch, než je logika produktu samotného

- V súčasnosti už málo priamych pamätníkov s osobnými skúsenosťami a zážitkami spojenými so šľachtickými rodmi a ich panstvami. V minulosti sa tieto autentické poznatky nezbierali.

- Nižšia flexibilita zariadení muzeálneho typu.

Opportunities / Príležitosti

- Cezhraničná spoluprácu – možnosti s Rakúskom, Českom a Maďarskom, ako aj možnosti nadnárodnej viacstrannej spolupráce

- Dostupnosť externých verejných finančných zdrojov nenávratného charakteru

- Zlepšenie dopravnej situácie v okolí Bratislavy po dobudovaní plánovaných dopravných stavieb (diaľničný obchvat, štvrtý most cez Dunaj, R – 7,...)

- Rastúci dopyt po turizme všeobecne a osobitne dlhodobo a stabilne rastúci záujem o kultúrny a poznávací turizmus (dlhodobý a stály trend v globálnom rozsahu)

- Rastúci seniorský segment dopytu

- Komplementárne a analogické iniciatívy a projekty v Rakúsku, Maďarsku aj Česku (so silným dopytom) prepojenie na ktoré môže priniesť dodatočnú návštevnosť aj obom navrhovaným tematickým cestám

Threats / Ohrozenia

- V Európe je bohatá ponuka kultúrnych ciest a stále sa rozširuje, čo zvyšuje konkurenciu a môže viesť k nasýteniu trhu

- Konkurencia iných turistických produktov

- Nezáujem zahraničných partnerov o spoluprácu pri ďalšom rozvoji týchto produktov

- Nezáujem vlastníkov a správcov pamiatok o ich údržbu a dobrý priebežný stav

- Strata záujmu, respektíve a priori nezáujem vlastníkov a správcov pamiatok o zapojenie sa do tematickej cesty

- Obmedzenie prístupu k verejným nenávratným zdrojom

- Pokles dopytu – presun dopytu na iné formy a destinácie

3. Niektoré zásady – princípy uplatnené pri koncepcii oboch kultúrnych tematických ciest

Pri tvorbe oboch tematických ciest sa vychádzalo z viacerých zásad a princípov, ktoré možno v stručnosti zhrnúť nasledovne:

- ⇨ Navrhované tematické cesty primárne sledujú rozvoj turizmu prostredníctvo kultúrno-poznávacieho produktu. Edukačná funkcia je prirodzene pridruženou súčasťou, nie dominantná ale ani potlačená. Znamená to, že informácie sú presné, výstižné ale nie v podrobnosti pre historikov profesionálov a výskumníkov. Pretože ide o turistický produkt informácie musia byť prezentované zaujímavo a pútavo, doplnené aj o legendy a príbehy historicky nedoložené, čo je však účastníkovi deklarované, aby bolo zrejmé čo sú historické fakty a čo sú legendy/mýty. V žiadnom prípade informácie nesmú byť skresľujúce ani tendenčné.

- ⇨ Tematickú cestu nie je nutné absolvovať v nejakom danom poradí. Obidve tematické cesty sú koncipované tak, aby návštevník mohol začať kdekoľvek a pokračoval v ľubovoľnom poradí.

- ⇨ Tematickú cestu možno absolvovať počas jedného pobytu – okruh trvajúci niekoľko dní, ale aj viacerými návštevami v priebehu dlhšieho obdobia, absolvovať ako celok alebo len vybrané miesta a pamiatky. Ponúka možnosti pre jednodenných návštevníkov aj viacdenných turistov. Samozrejme pre úplnejší obraz a poznanie života a významu šľachtických rodov je vhodné navštíviť čo možno najväčší počet zaradených objektov. Tematické cesty sú navrhnuté tak, aby ako celok poskytli relatívne úplný obraz, nie však vyčerpávajúci z pohľadu historika profesionála.

- ⇨ Tematické cesty musia prezentovať históriu a význam rodu v stredoeurópskom kontexte, nakoniec obidva rody zohrávali významnú úlohu v rámci monarchie. Dôležité je to aj z dôvodov marketingových ako aj z dôvodu možnej perspektívy rozšírenie tematických ciest (alebo jednej z nich) na nadnárodnú úroveň (bilaterálnu alebo viacstrannú) v blízkej budúcnosti.

- ⇨ Ako hlavné trhy z geografického hľadiska sú uvažované Rakúsko, Maďarsko, Česko a domáci trh. To musí byť zohľadnené pri poskytovaných informáciách všetkými kanálmi.

- ⇨ V rámci tematickej cesty sa prezentuje aj lokalita, nielen konkrétny objekt. To znamená v rámci jednej lokality je zaradených viac objektov ak spĺňajú kritéria na zaradenie do tematickej cesty. Návštevník má k dispozícii aj informácie o iných turistických zaujímavostiach v každej z lokalít tematickej cesty.

- ⇨ Pri určovaní miest - stanovísk tematickej cesty sa preferuje užívateľská jednoduchosť a komfort pre návštevníka pred prísnym rešpektovaním pamiatkarského hľadiska. Napríklad kaštieľ s parkom a sochou ako prirodzený celok predstavujú jeden bod – zastávku tematickej cesty, i keď ide o tri pamiatky z hľadiska ich evidencie v zozname pamiatok. Návštevník je informovaný o pamiatkach a hodnotných prvkov daného miesta, ale pre komunikačný komfort, zrozumiteľnosť, nadväzný marketing, atď. sme zvolili uvedený prístup.

- ⇨ Nakoľko sa jedná o tematickú „cestu“ značenie je kľúčovo dôležité. V súčasnosti pamiatky/objekty tematických ciest nemajú dopravné značky ani smerové tabule a v mestách k ním príjazd je komplikovaný. Popri tradičnom priestorovom smerovom značení treba využívať aj novšie technológie, v tomto prípade navigáciu.

- ⇨ Návštevník, respektíve potenciálny návštevník musí mať všetky pre neho dôležité informácie k dispozícii vopred pred návštevou, čiže v čase, keď sa rozhoduje o návšteve kultúrnej cesty (ako celku, niekoľkých alebo len jednej lokality). Napríklad ak zaradená pamiatka nie je prístupná (alebo len obmedzene), musí byť informácia o tom dostupná.

- ⇨ Informácie o tom, že objekty vyžadujúce fyzickú námahu, napríklad peší výstup do kopca na hrad, väčšia vzdialenosť od parkoviska a pod. musia byť tiež k dispozícii vopred a osobitne označené. Obdobne t platí aj o iných užívateľských -návštevníckych informáciách.

4. Kritéria na zaradenie pamiatok ako zastávok na kultúrnej ceste

V súvislosti s využitím nášho kultúrneho dedičstva pre turizmus, pri období pred 2. svetovou vojnou sa stretávame s problémami, ktoré plynú z prerušenia historickej kontinuity, potláčania a skresľovania faktov, osobností, udalostí ako aj predmetov, ktoré našu históriu dokumentovali a pripomínali. To sa týka aj šľachty a jej pôsobenia na našom území. Súčasťou toho bola aj likvidácia mnohých kultúrnych pamiatok, ktoré nenávratne zanikli, mnohé boli nevhodne prestavané (čo zničilo ich umelecké a historické hodnoty), ďalšie boli využívané na nevhodné účely poškodzujúce tieto pamiatky, častá bola ich nedostatočná alebo v niektorých prípadoch žiadna údržba a pod. V dôsledku toho mnohé z pamiatok a hmotných pripomienok života a pôsobenia oboch šľachtických rodov sa nezachovali vôbec alebo sa mnohé zachovali vo veľmi pozmenenej podobe, čo sa týka najmä nehnuteľného dedičstva. V prípade hnuteľného dedičstva prišlo k výrazne väčším stratám, pretože tieto predmety sa často zničili alebo rozkradli a pre našu spoločnosť sú nenávratne stratené. Niekde máme zachované stavby ale nič z ich pôvodného vybavenia ako nábytok, umelecké predmety, historické zbrane, knižnice, úžitkové predmety, koberce, gobelíny, atď.

Nezachytávali a nezachovávali sa ani spomienky a výpovede pamätníkov s osobnými vzťahmi a skúsenosťami s týmito osobnosťami.

Jednoducho máme omnoho menej kultúrnych aj technických pamiatok nehnuteľného aj hnuteľného typu v porovnaní s krajinami s inou históriou, čo priamo ovplyvňuje aj tvorbu týchto kultúrnych tematických ciest rodu Pálfiovcov a rodu Esterháziovcov. Preto niektoré zaniknuté prvky kultúrneho dedičstva spojeného s obidvoma rodmi si treba priblížiť a pripomínať iným spôsobom – zhotovením replík, makiet, 3D modelov, virtuálnych rekonštrukcií, mapových prezentácií, zachytenie spomienok a poznatkov posledných žijúcich pamätníkov a pod.

Na rozdiel od väčšiny kultúrnych ciest v zahraničí, sú navrhovaná Pálfiovská kultúrna cesta a Esterháziovská kultúrna cesta na relatívne malom území dvoch krajov, z čoho plynú určité špecifiká prevažne pozitívneho charakteru. Stopy oboch rodov sa však nachádzajú aj v iných regiónoch Slovenska, ako aj v iných krajinách ako Rakúsko, Maďarsko, Česko, Chorvátsko. Tento fakt vytvára predpoklad na budúce rozširovanie a obohatenie obidvoch kultúrnych ciest a ich „povýšenie“ na medzinárodnú úroveň, čo môže významne pozitívne meniť početnosť a štruktúru návštevníkov týchto ciest.

Pri navrhovaní Kultúrnej cesty Pálfiovcov a Kultúrnej cesty Esterháziovcov sme vychádzali z **nasledovných kritérií**, na základe ktorých sa existujúce a teoreticky do úvahy prichádzajúce objekty (v prevažnej väčšine národné kultúrne pamiatky) či lokality posudzovali z hľadiska ich zaradenia do jednej z uvedených kultúrnych ciest:

- ⇨ **Reprezentatívnosť** pamiatky z hľadiska témy kultúrnej cesty, čiže „ako“ a „čo“ vypovedá o význame a vplyve rodu, jeho miesta v histórii krajiny (monarchie, Uhorska, územia Slovenska, územia tvoriaceho dnes Bratislavský kraj a Trnavský

kraj), čo hovorí o význame a vplyve rodu na krajinotvorbu, rozvoj hospodárstva, vzdelanosti, umenia, čo vypovedá o ich vkuse a estetike o ich vzťahoch a morálke ako aj iných aspektoch.

- **Zachovanosť čiže stavebno-technický stav** pamiatky alebo objektu. Pri tomto kritériu sa automaticky nevyberajú iba objekty rekonštruované a v dobrom stave, ale aj objekty, ktoré sú využívané na iné než muzeálne, expozičné, rokovacie, reprezentačné a podobné účely, objekty, ktoré si zachovali svoje typické znaky, respektíve tieto znaky sú aspoň z časti rozpoznateľné a vnímateľné. Osobitným prípadom sú ruiny hradov, ktoré vypovedajú o ich vojenskom význame ale prezentujú aj kontinuitu stredovekých stavieb s ich monumentálnosťou, strategickým umiestnením ale aj zakomponovaním do krajiny a prostredia. Ich návšteva predstavuje zážitok spojený s pobytom v prírode, úchvatnými výhľadmi a spojená je aj s určitým športovým – turistickým výkonom pri ich návšteve. Poskytujú výrazne iný zážitok ako kaštiele v nížinnej krajine alebo mestské paláce.

- **Lokalizácia** pamiatky vo vzťahu k iným zastávkam miestam tematickej cesty (ako zapadá do tejto cesty) ale aj z hľadiska bezprostredného okolia, v ktorom sa nachádza (príjemné, nerušivé, dôstojné, zaujímavé, esteticky pôsobivé).

- **Dostupnosť** pamiatky individuálnou a verejnou dopravou. Toto kritérium je podmienkou, s výnimkou objektov nachádzajúcich sa v prírode, ku ktorým samotný výstup či túra predstavuje súčasť atraktivity takýchto objektov.

- **Pestrosť** tematickej cesty. Dôležité je aby kultúrne cesty zahŕňali pamiatky rôzneho druhu (hrad, zámok, kaštieľ, kostol, kláštor, hrobka, technická pamiatka, podzemie, park), z rôznych období s čím sú spojené aj rôzne stavebné slohy, ale aj rôzne prostredie (mestské, vidiecke, prírodné). Potreba pestrosti je daná dvomi dôvodmi, prvým je zaujímavosť kultúrnej cesty podporovaná pestrosťou (iba pamiatkami rovnakého druhu by cesta strácala na zaujímavosti) a druhým, že cez pestrosť a rôznorodosť prvkov cesty sa prezentujú rôzne aspekty života obidvoch rodov.

- **Prístupnosť verejnosti k pamiatke** – objektu pre verejnosť

- **Sprístupnenie interiérov** - možnosť prehliadky interiérov. Naplnenie tohto kritéria je pridanou hodnotou a spája sa s kostolmi, objektmi v ktorých sú múzeá, galérie alebo iný typ expozície. Pri mnohých objektoch aj samotná obhliadka zvonku je veľmi zaujímavá a predstavuje pre návštevníka zážitok aj poznanie.

- ⇨ Popri historickej a umeleckej hodnote aj **atraktívnosť pre turistov**. Miera umeleckej a historickej hodnoty nie je totožná so stupňom atraktívnosti pre návštevníkov (ich prevažnú časť).

- ⇨ **„Potenciál" pamiatky** z hľadiska jej budúcej revitalizácie, údržby, spôsobu využívania a pod.

- ⇨ Ochota a **záujem vlastníka alebo správcu** pamiatky - objektu zúčastniť sa a byť súčasťou, jednou zo zastávok navrhovanej kultúrnej tematickej cesty.

Vybavenosť infraštruktúrou (už existujúca alebo ľahko dobudovateľná) ako sú dopravné komunikácie, parkovacie priestory, sociálne zariadenia a pod. ale ani vybavenosť službami (informačné služby, občerstvenie a stravovanie, ubytovanie, služby sprievodcov) nie sú prekážkou pre zaradenie či výber jednotlivých objektov alebo lokalít, pretože pri žiadnom z nich nevykazujú zásadný problém – nedostatok.

Samozrejme samotný výber predstavuje určitý kompromis medzi ambíciami a predstavami o konkrétnej tematickej ceste, tým čo máme k dispozícii a v akom stave (navrhované cesty pokrývajú len časť územia, na ktorom obidva rody pôsobili a zanechali svoje stopy) a čo by bolo potrebné prezentovať v prípade jednotlivých rodov.

Výsledkom úvah, hodnotení a výberu na základe uvedených kritérií je aj rozdelenie lokalít či pamiatok tematických ciest do dvoch kategórií. Návštevník sám sa rozhoduje o návšteve každej z nich, o tom, či ho zaujímajú len najatraktívnejšie a najvýznamnejšie objekty a miesta alebo uprednostňuje hlbší a širší pohľad na historickú úlohu oboch šľachtických rodoch na vymedzenom území.

5. Informácie o tematickej ceste

Základné informácie o tematickej ceste pre jej návštevníka a potenciálneho návštevníka sa týkajú minimálne troch fáz:

- Informácie pre potenciálneho návštevníka pred cestou – elektronicky na webe, čo predstavuje rozhodujúci informačný kanál a tlačené informácie vo forme vložky do propagačného materiálu alebo aj samostatne, nie nákladná forma tlače, pretože informácie sa menia – vytlačiť na obdobie maximálne jedného roku. Tieto informácie musia obsahovať:
  - Charakteristika cesty a jej témy – rodu
  - Jednotlivé pamiatky - zastávky na tematickej ceste a prístup k nim aj v rámci lokality (napr. od parkoviska v metroch, v minútach)
  - Vzdialenosti medzi jednotlivými miestami, zastávkami tematickej cesty
  - Čo ponúka pamiatka návštevníkom – čo možno vidieť, sprievodcovský výklad alebo bez výkladu
  - Otváracia doba, vstupné, možnosti fotenia
  - Možnosti dopravy – individuálna motorová, verejná hromadná pravidelná, príležitostná, cyklocesty, turistické značkované chodníky pre pešiu turistiku
  - Mapka celej cesty s vyznačením jednotlivých lokalít a objektov
  - Kalendár podujatí organizovaných jednotlivými pamiatkami – súčasťami tematickej cesty

- Informácie, ktoré potrebuje návštevník počas cesty – pri preprave:
  - Dopravné značenie v priestore
  - Orientačné značenie k jednotlivým bodom cesty – pamiatkam, osobitne dôležité v rámci sídiel a z nich najmä miest, kde je náročnejšia orientácia vzhľadom na ich veľkosť
  - GPS navigácia k jednotlivým bodom tematickej cesty

- Informácie pri jednotlivých pamiatkach, čiže umiestnené na každej zastávke – stanovisku tematickej cesty. Tieto informácie musia obsahovať minimálne:
  - základná charakteristika, možnosť obhliadky aj interiéru alebo len zvonku, čo možno vidieť v interiéri ak je prístupný
  - krátka história pamiatky – objektu s dôrazom na Pálfiovcov
  - otváracia doba, vstupné
  - iné turistické zaujímavosti pre návštevníkov v lokalite alebo jej bezprostrednej blízkosti
  - služby pre turistov v lokalite (ubytovanie, stravovanie, občerstvenie, TIC, ...), uvádzať tie, ktoré možno odporúčať – overená kvalita

- informácie o podujatiach organizovaných v pamiatke
- informácie o tematickej ceste ako celku

Vhodné by bolo na základe dohody s partnermi, vytvoriť zopár (2 – 3) informačných centier v priestoroch objektov zaradených do tematickej cesty špeciálne zameraných na túto cestu a poskytujúcich bohatšie informácie aj niektoré služby. Pre takéto centrum sú vhodné objekty, ktoré disponujú potrebným priestorom aj personálom. Napríklad niektoré z miest ako Chtelnica (P), Malacky (P), Galanta (E), Smolenice (P), Budmerice (P), Senec (E) alebo iné, závisí aj od záujmu vlastníka alebo správcu jednotlivých pamiatok.

Tieto centrá by poskytovali informácie ako napríklad:

- o pamiatkach rodu v iných krajoch Slovenska
- o pamiatkach rodu v iných krajinách
- o zaniknutých pamiatkach – makety, 3D počítačové prezentácie, dobové zobrazenia
- o funkciách, ktoré príslušníci rodu zastávali na cisárskom dvore, v Uhorsku, v župách, miestach ich bydliska
- o cirkevných funkciách a aktivitách členov rodu
- o ich vojenských úspechoch a osobných obetiach
- o hospodárskej sile rodov – vlastníctvo pôdy, fabrík, iných výrobných zariadení
- o ich charitatívnej činnosti
- o podpore vzdelávania ako zakladanie a podpora škôl
- o podpore umenia – zberateľstvo a mecenášstvo
- autentické výpovede a spomienky pamätníkov, ak sú k dispozícii alebo sa ich ešte podarí zachytiť, znamenať na zvukový alebo video záznam (prepožičiava záznamu väčšiu autenticitu ako písomný.

Niektoré informácie sú je možné veľmi názorne vyjadriť formou máp, ponúka sa prezentácia touto formou pre nasledovné fakty:

- vyznačenie pôdy, ktorú vlastnili na území BSK a TTSK alebo na celom území Slovenska, respektíve mapa ich panstiev v dobách nevoľníctva
- mapa vlastníctva lesov
- mapa zachytávajúca sídla rodu vrátane zaniknutých
- továrne a iné výrobné zariadenia – fabriky, lomy, mlyny, pivovary, píly, dielne, atď.
- sieť úzkorozchodných železníc vybudovaných Pálfiovcami na Záhorí ako aj na východ od Malých Karpát
- kostoly a kláštory, ktoré rody dali postaviť alebo na ne finančne prispievali.

Okrem toho by mohli tieto info centrá poskytovať aj niektoré služby:

Predaj suvenírov tematickej cesty ako napríklad:

- repliky historických zbraní
- odznaky s erbom rodu (-ov)
- reprodukcie dobových obrazov
- tradičné suveníry s motívmi tematickej cesty (hrad, zámok, erb,...) ako keramika, magnetky, tričká a pod.

Posedenia kaviarenského typu s ponukou súvisiacou s príslušným rodom, napríklad Esterháziho rezy / dezert. Za tým účelom by bolo potrebné v dostupných materiáloch získať informácie o typických produktoch týchto rodov.

Všetky poskytované informácie o tematických cestách by mali mať spracovaný jednotný vizuál pre každú z dvoch tematických ciest osobitný, vrátane loga inšpirovaného napríklad erbom, atď.

Každá tematická cesta svoju web stránku s minimálne všetkými vyššie uvedenými druhmi informácií a pravidelnou aktualizáciou. Využívať by sa mal aj web marketing s internetovým vyhľadávačom. Popri klasických využívať aj novšie technológie v rámci informovanosti a komunikácie s verejnosťou – sociálne siete, GPS aj pre využitie pre geocaching (s ktorým iniciátor projektu uvažuje), využitie QR kódov, využitie ďalších aplikácií.

6. Dve kultúrne tematické cesty a ich dve témy

V súlade so zadaním predmetu tejto koncepcie sa zvolil postup vytvorenia dvoch kultúrnych ciest, z ktorých každá bude má dve témy.

Kultúrna cesta Pálfiovcov / rodu Pálfi a jej dve témy:
1. Prítomnosť Pálfiovcov v mestách a obciach 2. Stopy Pálfiovcov v prírode
Kultúrna cesta Esterháziovcov / rodu Esterházi a jej dve témy:
1. Prítomnosť Esterháziovcov v mestách a obciach 2. Stopy Esterháziovcov v prírode

Pod prítomnosťou rodov v mestách a obciach sa rozumejú ich pamiatky v intravilánoch sídiel (mestských aj vidieckych). Pod stopami rodov v prírode sa jedná o pamiatky v extravilánoch, voľnej krajine ako sú solitérne hrady, rybníky, lesné železničky a pod.

Návrhom tematických ciest je spojený zámer prezentovať históriu a existujúce pamiatky súvisiace s týmito šľachtickými rodmi tak, aby plasticky ilustroval ich mnohostranný význam, vplyv a úlohu, ktorú zohrávali na úrovni monarchie, Uhorska aj územia Bratislavského samosprávneho a Trnavského samosprávneho kraja. Výber zastávok alebo pamiatok kultúrnej cesty a ich interpretácia by mala postihnúť **politický vplyv** rodov (palatíni, kancelári – tajní radcovia, župani, diplomati), **vojenský vplyv** – velitelia, vlastníci plukov, ale aj obete vojen. **Hospodársky vplyv** prostredníctvom vlastníctva obrovskej výmery pôdy a zavádzania nových technológií v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve, rybnom hospodárstve ale predovšetkým v priemysle ako progresívnom odvetví. Možno ich považovať za jedných z priekopníkov priemyselnej revolúcie na našom území budovaním a prevádzkovaním fabrík (chemička, papiereň, potravinárske výrobne, drevospracujúce fabriky, atď. ale podieľali sa aj na rozvoji infraštruktúry, osobitne budovaním úzkokoľajných železníc. Príslušníci oboch rodov boli **vysokými cirkevnými hodnostármi** (arcibiskupi a biskupi) a zaslúžili sa o výstavbu mnohých sakrálnych stavieb medzi nimi aj viaceré s vysokou architektonickou a umeleckou hodnotou. Budovaním sídiel, kostolov, kláštorov a parkov sa výrazne podieľali aj na formovaní a kultivácii krajiny. Podporovali **vzdelanie** zakladaním škôl aj finančnou podporou. Obdobný vzťah mali aj k **umeniu**, ktoré obdivovali, podporovali aj zbierali. Na ich pozvanie prišlo na toto územie viacero vynikajúcich architektov a výtvarníkov, ktorí vytvorili množstvo stále vysoko hodnotených umeleckých diel.

Pamiatky ako znaky sily, bohatstva, podnikavosti a podpory rozvoja, nachádzajúce sa na území oboch krajov sú rozdielne z mnohých hľadísk. K nim patrí aj hľadisko atraktívnosti pre návštevníkov (z pohľadu tvorby turistickej ponuky) ale aj reprezentatívnosť a schopnosť výpovede o historických úlohách a osudoch týchto šľachtických rodov. Na základe toho sme vybrané lokality / pamiatky rozdelili do dvoch kategórii:

- **Ťažiskové** (alebo hlavné, zásadné) pamiatky - body tematickej cesty, sú tie, ktoré sa vyznačujú vysokým záujmom – atraktivitou zo strany návštevníkov, prezentujú silné výpovede o rozdielnych stránkach histórie rodu, vyznačujú sa priaznivou polohou z hľadiska dopravnej dostupnosti v rámci všetkých stanovísk – bodov tematickej cesty. A súčasne v pozadí pamiatky je subjekt (vlastník alebo správca pamiatky), ktorý je motivovaný k účasti a spolupráci v rámci pripravovanej tematickej cesty. Ťažiskové body tematickej cesty možno jednoducho chápať ako prednostne doporučované k návšteve.

- **Ďalšie** (alebo doplnkové, ostatné) pamiatky, ktoré atrahujú užší okruh návštevníkov, často viac znalých a zameraných aj na špecifickejšie fakty. Aj tieto pamiatky podávajú správu o význame týchto šľachtických rodov, sila ich výpovede nedosahuje mieru výpovede ťažiskových pamiatok. Často ide o špecifické objekty, ich zaradenie je dôležité pre vykreslenie širokého a rôznorodého obrazu pôsobenia šľachtického rodu. Ide aj o pamiatky excentrickej polohy vo vzťahu k ostatným miestam tematickej cesty, náročnejšia dostupnosť (napríklad pešo v prírode umiestnené), prípadne aj s menej intenzívnym záujmom o spoluprácu zo strany vlastníka alebo správcu.

Dve kategórie pamiatok poskytujú návštevníkom tematickej cesty ľahšiu orientáciu a pomoc pri výbere, najmä pre tých, ktorí majú obmedzený čas na absolvovanie tematickej cesty a chcú vidieť to podstatné. Zaradenie aj doplnkových pamiatok vytvára širšiu ponuku a cieľom je vyvolať aj opakované návštevy a zaujať aj návštevníkov turisticky či športovo a prírodne orientovaných, ktorí sa zaujímajú aj o históriu tohto územia alebo priamo históriu šľachtického rodu.

Popis jednotlivých pamiatok zaradených do tematickej cesty si nerobí vôbec nárok na úplnosť alebo podrobnosť, ide len o stručný náčrt histórie pamiatky, jej charakteristika ako turistickej atrakcie a väzby na príslušný rod. Tento popis má slúžiť ako určité zdôvodnenie zaradenia pamiatky do tematickej cesty.

Pri lokalitách tematickej cesty sa uvádzajú aj iné turistické zaujímavosti tohto miesta, ich výpočet nie je úplný, má skôr ilustratívnu funkciu. O zaradení jednotlivých turistických zaujímavostí je potrebné jednať s miestnym partnerom o spôsobe prezentovanie celej lokality vrátane odporúčanie konkrétnych atrakcií.

7. Návrh kultúrnej tematickej cesty rodu Pálfi

O úlohe akú Pálfiovci zohrali na území obidvoch krajov svedčí aj skutočnosť, že ich rodový erb je obsiahnutý v logu Bratislavského samosprávneho kraja ako aj Trnavského samosprávneho kraja.

Téma „Prítomnosť Pálfiovcov v mestách a obciach“ pozostáva z 9 ťažiskových lokalít a 8 doplnkových. Lokality podfarbené červeno. Ak sa v lokalite nachádzajú pamiatky z obidvoch tém, potom nie je podfarbený názov lokality ale objekty - pamiatky samotné.

V rámci témy „Stopy Pálfiovcov v prírode“ sa návštevníkovi ponúkajú 4 ťažiskové a 8 doplnkových miest – zastávok tematickej cesty. Pamiatky zaradené do tejto témy sú podfarbené zeleno.

Pamiatky označené * / ich zaradenie je potrebné zvážiť po rokovaní s ich majiteľom.

Do tejto tematickej cesty sú navrhnuté nasledovné lokality a v rámci nich uvedené pamiatky - objekty:

- Bratislava – ťažisková

  - Palác na Panskej

Palác bol vo vlastníctve Pálfiovcov od 18. storočia až do rozpadu monarchie a využívali ho na reprezentačné účely. Samotný objekt má však omnoho staršiu históriu (keltské osídlenie v 1.storočí – znaky viditeľné v suteréne) a na stavbe možno pozorovať prvky rôznych historických období a stavebných slohov. Posledná prestavba v duchu neskorého klasicizmu, v objekte však zachované stopy románskeho aj gotického slohu.
V súlade so záujmami a umeleckou orientáciou posledného majiteľa, grófa Jána Pálfiho, podporovateľa a zberateľa umenia európskeho formátu, sa palác stal po rozsiahlej obnove v sídlom Galérie mesta Bratislavy.

  - Palác na Ventúrskej ulici

Mestský barokový palác (so zachovanými gotickými a renesančnými prvkami), získal barokovú podobu prestavbou Pálfiovcov, ktorú uskutočnili v 18.storočí po kúpe tohto objektu. Palác má charakteristický a výrazný portál zdobený vojenskými trofejami, ktorý pripomína Leopolda Pálfiho, prvého majiteľa paláca z rodu Pálfiovcov. Po viac ako sto rokoch Pálfiovci palác predali.

Na budove sa nachádza pamätná tabuľa, ktorá hovorí o koncertovaní Mozarta v paláci. V súčasnosti v paláci sídli Veľvyslanectvo rakúskej republiky.

- Palác na Zámockej ulici

Palác bol postavený Pálfiovcami v čase prestavby Bratislavského hradu. Od roku 1870 vo vlastníctve mesta (delostrelecké kasárne, sirotinec a byty pre chudobu). V roku 1900 bol celý komplex asanovaný a do dnes sa zachovala iba jeho časť – letné krídlo. V objekte sa konajú výstavy a spoločenské akcie s prístupom verejnosti.

- Palác na Hviezdoslavovom námestí

Palác bol postavený Jánom Pálfim v roku 1885 v novobarokovom slohu oproti (zozadu) Pálfiho paláca na Pánskej ulici. Išlo o prepychové sídlo, ktoré malo reprezentovať jeho status jedného z najbohatších mužov Uhorska, obdivovateľa a zberateľa umenia. Dnes v tomto mestskom paláci sídli Vysoká škola výtvarných umení.

- Bratislavský hrad

Rod Pálfiovcov je s mestom Bratislava nerozlučne a veľmi tesno spätý vzhľadom na ich úlohu a vplyv, ktoré na históriu a rozvoj mesta zaznamenali. Nielen preto, že od roku 1580 až do roku 1874 Pálfiovci zastávali post hlavného bratislavského župana (neskôr priznaný dedične), s ktorým sa spájala držba Bratislavského hradu a k nemu patriaceho Podhradia. Vo funkcii župana a hradného kapitána mali Pálfiovci sídlo na Bratislavskom hrade.

- Dóm Sv. Martina

Aj v tejto dominante mesta – najväčšieho kostola v Bratislave, pôvodne gotickej stavbe sú stopy rodu Pálfiovcov . Súčasťou interiérového vybavenia svätyne je aj štvorica náhrobkov (troch starších, ktoré unikli puristickým úpravám, a jedného novšieho), jedným z nich je náhrobok Mikuláša Pálfiho (z roku 1601), i keď sa z neho zachovalo iba torzo - stredná figurálna časť pôvodne honosného pomníku.

V krypte pod Dómom sa nachádza rodová hrobka Pálfiovcov pod severnou časťou Dómskeho sanktuária. Do hrobky bolo v priebehu viac ako dvesto rokov uložených najmenej dvadsať príslušníkov rodu.

- **Devín – ťažisková**

- Hrad Devín

Hrad s dávnou a veľkou históriou vlastnili Pálfiovci od roku 1635 a boli jeho poslednými súkromnými vlastníkmi až do roku 1939, kedy ruiny hradu prešli predajom do vlastníctva československého štátu.

Pálfiovci na hrade nikdy nesídlili a spravovali ho s priľahlým panstvom prostredníctvom správcu. Počas ich vlastníctva hrad neprešiel zásadnými stavebnými úpravami, ktoré by menili jeho charakter. Za jedinú stavebnú aktivitu Pálfiovcov sa považuje výstavba častí

hospodárskeho traktu na strednom hrade. Hrad prežil stavovské povstania a ich potlačenia, bol však zničený – vyhodený do vzduch vojakmi Napoleóna pri ich odchode v roku 1809. Následne už Pálfiovci hrad neobnovili a bol tak vystavený postupnému chátraniu.

Hrad symbolizuje aj históriu veľkomoravskej ríše, cyrilo-metodskej misie, slovanskú minulosť a je súčasťou národnej hrdosti Slovákov, spojený aj so Štúrovcami. Vzácna je jeho poloha na sútoku Dunaja a Moravy, nad ktorým sa hrad impozantne týči.

Hrad je verejne prístupný, ponúka historické expozície, postupné rekonštrukčné práce sprístupňujú návštevníkom ďalšie časti hradu.

Iné pamiatky:

- Pamätník železnej opony
- Devínska kobyla a Sandberg

- Stupava - ťažisková

- Kaštieľ s parkom

Kaštieľ s parkom. Barokový kaštieľ stojaci na okraji parku v historickom centre mesta. Na jeho mieste pôvodne stál vodný hrad ako súčasť pajštúnskeho panstva. V roku 1592 sa majiteľom panstva stal gróf Mikuláš Pálfi a vo vlastníctve rodu zostal nasledujúcich 275 rokov. V polovici 17. storočia pôvodný vodný hrad Pálfiovci prestavali na rannobarokový opevnený kaštieľ. V 18. storočí sa uskutočnili opravy a dostavby kaštieľa – vzniklo čestné nádvorie a kaplnka. Do dnešnej podoby kaštieľ prestavali Károliovci, ktorí založili aj anglický park. V ňom sa nachádzajú unikátne dreviny ako aj rybník. V areáli parku bol v minulosti grófsky pivovar, mlyn a niekoľko rybníkov.

V súčasnosti je v kaštieli umiestnený sociálny ústav, preto si ho možno obzrieť iba zvonku. Park je prístupný.

Iné pamiatky:

- Kostol Svätého Štefana, uhorského kráľa, vo vnútri erb grófa Leopolda II. Pálfiho
- Múzeum Ferdiša Kostku
- Synagóga

- Pajštún - doplnková

- Ruiny hradu

Pohraničný strážny hrad z 13. storočia, dnes zrúcanina. V rokoch 1592 až 1867 hrad patril Pálfiovcom. Hrad vyhorel v polovici 18. storočia, čiastočne ho opravili a naďalej používali. Od roku 1809, keď ho zdemolovali napoleonské vojská, leží v ruinách.

Zaujímavé výhľady. Prístup zo Stupavy cca 30 minút, menej náročný ale trošku dlhší je prístup z Borinky.

- Suchohrad - doplnková

  - Majer Karolov dvor

V roku 1780 vybudoval Karol Pálfi za obcou majer, ktorý dodnes nesie jeho meno. V tom čase tu boli okrem pánskeho sídla aj pekáreň, pálenica, kováčska dielňa, koniarne, maštale a sýpky. Po zmenách vlastníctva boli niektoré stavebné objekty zničené, niektoré prestavané na iné účely. Z pôvodného majera zostali časti budov panského sídla, dobové pivnice a zamurovaná vstupná brána smerom na Malacky. Nad ňou je Pálfiovský erb a pod ním tabuľa s nápisom „Sibi et amicis con Carolus Pálffy MDCCLXXX“. V súčasnom období majer opäť mení svoj vzhľad v dôsledku rekonštrukcií pôvodných stavieb ako aj nových stavieb rodinných a víkendových domov.

- Malacky - ťažisková

  - Kaštieľ s anglickým parkom

Malacký kaštieľ, pôvodne barokové reprezentačné šľachtické sídlo postavené Pálfiovcami, predstavuje štvorkrídlový, uzatvorený objekt s vnútorným nádvorím. Radikálna prestavba kaštieľa sa datuje do začiatku 19. storočia, kedy sa mení pôvodný vzhľad fasád i interiéru v duchu klasicistických princípov. Barokovú záhradu vystriedal pre klasicizmus charakteristický anglický park. Po úpravách v klasicistickom slohu a iných zásahoch dostal kaštieľ dnešnú podobu. Z pôvodnej fasády kaštieľa tu zostal ohradený balkón nad hlavným vchodom a vzácne francúzske komíny na streche. Súčasťou kaštieľa je aj zaujímavo riešený odvodňovací systém, ktorý predstavuje samostatnú a osobitú atrakciu.
Parkom vedie od Čiernej brány ku kaštieľu platanová aleja. Park umožňuje konanie rôznych akcií aj veľkého rozsahu. V kaštieli sa nachádza múzeum, v skôr zrekonštruovaných priestoroch kaštieľa sa nachádza Pálfiovská izba s dobovým nábytkom. V súčasnosti je kaštieľ pre ďalšiu rekonštrukciu dočasne uzavretý pre verejnosť.

  - Františkánsky kláštor a Kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie

Renesančno-barokový Františkánsky kláštor a Kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie bol vybudovaný v 17. storočí Pavlom IV. Pálfim prestavbou renesančného kaštieľa na františkánsky kláštor, ku ktorému dal pristavať kostol s rozsiahlymi podzemnými kryptami. Areál po dokončení daroval františkánskemu rádu. Kostol bol vysvätený biskupom Tomášom Pálfim.
Na stene ľavej časti kostola je umiestnený epitaf grófa Mikuláša Pálfiho, ktorý dali postaviť jeho vnuci. V interiéri je hodnotný hlavný oltár. V kostola sa nachádza aj kaplnka Svätých schodov, symbolizujúca schody, po ktorých kráčal Kristus v Jeruzaleme k Pilátovi pontskému.

Zaujímavé sú aj krypty pod kostolom s asi dvomi stovkami mŕtvych. Medzi nimi sú aj pozostatky niekoľkých z posledných Pálfiovcov v kaplnke svätej Anny, pristavanej k pôvodnému kostolu asi pred 100 rokmi. Krypty po rekonštrukcii dnes slúžia ako výstavná expozícia, ktorá dokumentuje úmysel pochovať na jednom mieste zosnulých členov Pálfiovského rodu žijúcich rozptýlene po celom území Slovenska.

V podzemí sa nachádzalo v špeciálnej nádobe aj srdce Jána Pálfiho uložené v striebornej kazete. Dnes je možné ho vidieť na požiadanie miestneho farára. (Legenda o srdci Pavla Pálfiho, ktoré sa stratilo počas 1. svetovej vojny).

- Rybníky (tretí a štvrtý) – Rakáreň

Rybníky, označované ako Trojka a Štvorka sa nachádzajú východne od mesta (za diaľnicou) pri potoku Malina vo vojenských lesoch. V minulosti k ním viedla tzv. nová vývratská cesta od pálfiovskému zámku až na Vývrat, nachádzajúci sa pod Vysokou.
Rybníky boli v tejto lokalite minimálne pár storočí, do súčasnej podoby sa dostali vďaka Pálfiovcom koncom 19. storočia. V lokalite Rakáreň sa nachádzali dve píly (stará a nová), ktoré pôvodne spracúvali drevo z okolitých lesov. Obe píly boli ešte v 19. storočí premenené na hájovne, keďže Pálfiovci vybudovali úplne novú pílu priamo v meste pri železničnej trati.

Rakárenské rybníky sú pekným miestom na výlet. Sú súčasťou vojenských lesov, v súčasnosti už na vstup nie je potrebné povolenie, len treba sledovať termíny vojenských cvičení – počas ktorých je vstup zakázaný.

- Budova bývalej píly *

Budova sa nachádza pri železnici, neďaleko od kaštieľa. Po požiari je v zlom stave a naďalej chátra. Ide o iný typ pamiatky spojených s rodom Pálfiovcov, ktorý dokumentuje hospodárske aktivity rodu. Zaradenie tohto objektu ešte musí byť posúdené aj vzhľadom na jeho prístupnosť a stav.

- Pálfiovský náhrobok psa v lokalite Tri duby

Náhrobok sa nachádza v lokalite bývalej bažantnice a bol postavený nad hrobom obľúbeného psa niektorého z príslušníkov Pálfiovskej rodiny.

- „Pálfiho“ - historická lipa

Na Zámockej ulici sa nachádza posledná z aleje líp, ktorá viedla od Čiernej brány kaštieľa až k Františkánskemu kostolu

Iné pamiatky v Malackách:

- Synagóga
- Múzeum Michala Tillnera – prevažne etnografického zamerania
- Kostol Najsvätejšej trojice – pôvodne renesančný
- Starý cintorín

- Rohožník - doplnková

  - Štrečka - bývalá úzkokoľajná železnička

Železnica viedla od novej parnej píly v Malackách cez lesy do Rohožnika, od Rohožníckej železničnej stanice ku kamennému mlynu, pri ňom sa trať rozdeľovala na dve časti a pokračovala vyššie do lesov pod vrch Vysoká. Jej vybudovanie sa datuje v roku 1892, primárne bola postavená na zvážanie dreva, prepravoval sa však aj kameň, iné tovary aj osoby. Jej vybudovanie súvisí s príchodom priemyselnej revolúcie na naše územie. Ako pohon sa používali sa kone, parné lokomotívy, neskôr dieselové lokomotívy.

V súčasnosti ešte miestami zreteľne viditeľné zbytky – podvaly na turistickom chodníku na Vysokú – modrá značka.

- Plavecké Podhradie - ťažisková

  - Plavecký hrad

Hrad z 13. storočia, ktorý od roku 1641 nepretržite až do 20. storočia bol vlastníctvom Pálfiovcov. V druhej polovici 16. storočia hrad prestavali na renesančnú pevnosť s dolnými nádvoriami. Opevňovanie hradu, výstavba obytných a hospodárskych priestorov pokračovali aj v priebehu 17. storočia. V roku 1706 počas stavovského povstania (Rákociho) bol hrad poškodený cisárskym vojskom počas jeho dobytia späť od povstalcov. Pálfiovci potom hrad už neobnovili a premiestnili z neho svoje sídlo.

Z Plaveckého Podhradie vedie na hrad pohodlný nenáročný výstup – z kraja obce cca 30 min. Z hradu pekné výhľady na Záhorie a hlavný hrebeň Malých Karpát.

  - Kaštieľ

V Plaveckom Podhradí neďaleko Plaveckého hradu si Pálfiovci nechali postaviť nový kaštieľ v renesančnom štýle, ktorý bol určite praktickejší a pre bývanie pohodlnejší ako hrad na kopci.

Rozľahlý renesančný, neskôr čiastočne zbarokizovaný kaštieľ v 17. storočí. Stavba v sebe spája prvky opevnenia aj luxusného šľachtického sídla. Kaštieľ je štvorkrídlový, s veľkým ústredným dvorom a štyrmi menšími nárožnými vežami osemuholníkového pôdorysu. Nad mohutným kamenným vstupným portálom sa nachádzajú slnečné hodiny.

V súčasnosti sa v ňom nachádza štátny archív. Návštevník vo vyhradenom čase a v sprievode pracovníka archívu sa môže pozrieť na nádvorie a do kaplnky, ktorej pôvodný interiér sa nezachoval.

- Hrobka Pálfiovcov

Na miestnom cintoríne sú pochovaní traja príslušníci malackej vetvy rodu Pálfiovcov. Hrob - krypta má pod krížom dve tabule, podľa ktorých sú tu pochovaní gróf Mikuláš Pálfi, Anton Karol knieža Pálfi a jeho manželka.

Iné pamiatky:

- Plavecká jaskyňa v skalnom kopci
- Pohanská - sídlo z mladšej doby bronzovej a laténskej

- Plavecký Mikuláš - doplnková

- Základy loveckého zámočku Mon Repos

Mon Repos – pozostatky, základy loveckého Pálfiovského zámočku v Malých Karpatoch nad Plaveckým Mikulášom vo výške 465 metrov nad morom (neďaleko Dzeravej skaly), nad ktorými bola pôvodne drevená stavba zničená požiarom.
Dodnes na toto miesto chodia turisti, hoci tam stojí už len kamenný základ zámočka a susedná horáreň s pálfiovským erbom. Prístup z Plaveckého Mikuláša po turistickej značke cca 75 min.

- Skalica - doplnková

- Mittákovský dom

Meštiansky renesančný dom, známy pod názvom ako dom Mittákovcov, bol pôvodne vo vlastníctve Pálfiovcov. Vznikol spojením a prestavbou dvoch stredovekých domov v prvej tretine 17. storočia, koncom 18. storočia bol obnovený a súčasnú neorenesančnú podobu získal na prelome 19. a 20. storočia (kedy už bol vo vlastníctve rodiny Mittákovcov). V dvoch miestnostiach sú zachované renesančné klenby so stredovým pilierom.

V súčasnosti v dome sídli Záhorské múzeum, časť koncipovaná architektom Dušanom Jurkovičom ako ukážka ľudového domu. Ďalej okrem národopisnej a archeologickej aj časť prezentujúca historické remeslá, cechy a podnikateľské aktivity šľachty na Záhorí, pričom hlavná pozornosť je venovaná Františkovi Lotrinskému a Pálfiovcov.

Iné pamiatky:

- Rotunda sv. Juraja
- Františkánsky kostol Sedembolestnej Panny Mária a kláštor
- Dom kultúry (Jurkovič, Aleš, Úprka)
- Farský kostol sv. Michala Archaniela
- Jezuitský kostol sv. Františka Xaverského
- Kostol sv. Pavla Pustovníka a paulínsky kláštor
- Evanjelický kostol

- Kostol Najsvätejšej Trojice a kláštor milosrdných bratov

- Buková - doplnková

  - Hrad Ostrý Kameň

Hrad z 13. storočia, ktorý koncom 18. storočia získali spolu s panstvom do dedičnej držby Pálfiovci, ktorí preniesli sídlo panstva z hradu do mestečka Moravský Svätý Ján. Od toho času hrad pustol a zostali z neho len zrúcaniny. Pekné čiastkové výhľady. Hrad zarastá zeleňou, z diaľky menej viditeľný.

Najjednoduchší prístup od vodnej nádrže Buková po turistickej značke cca 40 min. Z hradu možno pokračovať na vrchol Záruby (najvyšší vrch Malých Karpát) cca 30 min. Zo Zárub možný prechod do Smoleníc alebo na Červený kameň.

- Chtelnica - ťažisková

  - Kaštieľ a park s rybníkom

Pôvodne Erdödyovský, až neskôr (od polovice 19. storočia) Pálfiovský kaštieľ, ktorého jadro tvorí ústredný dvojpodlažný pozdĺžny objekt s barokovými, ale miestami zachovanými aj renesančnými prvkami. Okolo hlavnej budovy sú symetricky rozložené štyri rokokové pavilóny. Kaštieľ mal pôvodne 45 miestností. V pôvodnom stave sa do súčasnosti zachovali vlastne iba samotné objekty kaštieľa. Z interiérového vybavenia – nábytku, umeleckých predmetov, atď. – sa nezachovalo nič. Pod kaštieľom sa nachádzali priestranné pivnice na víno. Jozef Pálfi v polovici 19. storočia dal upraviť okolie kaštieľa, vrátane založenia anglického parku. Dnes park v zanedbanom stave, časť zlikvidovaná, zanikli sochy, skleník, letohrádok aj promenáda, zachovali sa niektoré vzácne stromy a rybník. V roku 1775 kaštieľ navštívila Mária Terézia (za vlastníctva Erdödyovcov). V roku 1912 Jozef Pálfi dal kaštieľ do prenájmu majiteľovi bratislavského pivovaru Viktorovi Steinovi. Od roku 2000 je majetkom obce. Čiastočne zrekonštruovaný a sprístupnený – múzeum. Rekonštrukčné práce pokračujú.

  - Lovecký zámoček v doline Výtok

Zaujímavý lovecký zámoček za vodnou nádržou v doline Výtok, ktorí dali postaviť Pálfiovci v prvej polovici 19. storočia v štýle nemeckých poľovníckych stavieb s dvojitou strechou. V súčasnosti je zámok v súkromnom vlastníctve a opustený chátra. Za budovou je malé priestranstvo s posedením.

Iné pamiatky:

- Kúria v centre obce
- Kostol najsv. Trojice
- Kostol sv. Jána Krstiteľa

- Kaplnka sv. Rócha

- Dobrá voda - doplnková*

  - Priemyselný areál

V priemyselnom areály sa nachádza komín z čias Pálfiovcov, keď mali na tomto mieste svoje fabriky. Komín je v zlom stave, je naklonený. V prípade jeho neobnovy asi bude nutná demolácia. Jeho zaradenie do tematickej cesty treba zvážiť, je však ukážkou hospodárskych podnikateľských aktivít Pálfiovcov, ktorých sa nezachovalo mnoho a v rámci tejto tematickej cesty by išlo o objekt jediný svojho druhu.

- Dechtice - doplnková

  - Kláštor sv. Kataríny Alexandrijskej – Katarínka

Kláštor františkánskeho rádu založený v roku 1618 na mieste, kde sa podľa legendy zjavila svätá Katarína Alexandrijská grófovi a pustovníkovi Jánovi Apponyimu. Kláštorný komplex bol postavený v ranobarokovom slohu s neskorogotickými prvkami. V 17. storočí kláštor niekoľkokrát poškodili turecké vpády či cisárske vojská, no vždy bol opätovne zrekonštruovaný. V dôsledku jozefínskych reforiem bol v roku 1786 kláštor zrušený a začal chátrať. Jediná väzba na Pálfiovcov – sochy františkánskych svätcov z veže kostola prenesené v roku 1905 k rodovej hrobke na Smolenickom cintoríne – umiestnené okolo kaplnky sv. Vendelína nad rodinnou hrobkou.

Prístup len individuálnou dopravou – od cesty po poľnej spevnenej ceste k parkovisku. Odtiaľ cca 20 min pešo. Peší prístup po turistickej značke aj z Naháča, Dechtíc a Dobrej vody.

  - Lesná železnička Katarínka

V tesnej blízkosti ruín kláštora Katarínka je vybudovaná expozícia, venovaná malokarpatskej lesnej úzkorozchodnej železnici (1898 – 1960), ktorej trasa Smolenice – Dobrá Voda viedla neďaleko kláštora, nejde teda o obnovu pôvodnej trasy. Expozíciu tvorí krátky úsek koľajiska, dobovými vozne a informačné panely.

- Smolenice - ťažisková

  - Zámok

V roku 1777 preberá Ján Pálfi do zálohu smolenické panstvo. Pálfiovci nikdy neobývali pôvodný Smolenický hrad, ktorý chátral už za vlastníctva Erdödyovcov a jeho skaza bola zavŕšená v období napoleonských vojen požiarom.
Smolenický zámok v dnešnej podobe začal budovať koncom 19. a začiatkom 20. storočia gróf Juraj Pálfi. Zo starého hradu sa pritom zachovali pôvodné bašty, ktoré sa opravili, nadstavili

a zastrešili. Architektonicky nie hodnotná, ale masovo príťažlivá stavba zámku bola prerušená udalosťami prvej svetovej vojny. V provizórne upravených priestoroch umiestnili Pálfiovci svoj rodový archív. V roku 1945 sa zámok stal vlastníctvom štátu, ktorý ho dostaval a dnes je v ňom účelové zariadenie SAV.

Vo vnútri zámku sa nachádza niekoľko štýlovo upravených salónov a chodieb, ale nenachádza sa tu žiadne historicky cenné vybavenie. Vo vymedzených obdobiach je zámok prístupný aj pre verejnosť.

- Pálfiovská hrobka s kaplnkou na cintoríne

Smolenická rodinná hrobka Pálfiovcov s Kaplnkou sv. Vendelína z roku 1896. „Na večný odpočinok sebe i svojim“ vybudoval gróf Jozef Pálfi. Hrobka s kaplnkou sa nachádza na mieste staršej kaplnky z 18. storočia, ktorá bola zasvätená tiež sv. Vendelínovi. Miesto grófskej hrobky je na vyvýšenine priamo oproti Kostolu Narodenia Panny Márie tak, aby kaplnka cintorínu dominovala. Okolo kaplnky sú umiestnené štyri sochy mníchov v nadživotnej veľkosti, ktoré sú prenesené z areálu zaniknutého Františkánskeho kláštora sv. Kataríny pri Naháči, kde zdobili nárožia veže kláštorného kostola. Ide o plastiky štyroch františkánskych svätcov, z ktorých jeden sv. Anton z Padovy a druhým sv. František z Assisi.

- Kostol Narodenia Panny Márie

Mária Pálfiová spolu s manželom Gabrielom Erdödym iniciovali a financovali výstavbu (niekedy označovanú ako prestavbu) nového kostola na mieste pôvodného gotického kostola, čo pripomínajú erby oboch rodov nad portálom. Renesančno-baroková stavba bola zrealizovaná v rokoch 1642 – 1644. Jednoduchý renesančný vonkajší vzhľad so zbytkami gotickej architektúry a s nádherným pilastrovým portálom kontrastuje s bohatou vnútornou výzdobou (valená klenba s lunetami, štuková výzdoba s ornamentmi, hlavný oltár neogotický s pôvodnou neskororenesančnou sochou Madony, väčšina ostatného mobiliáru je ranobaroková). V 18. storočí si rodina Pálfiovcov pristavala k severnej stene pri oltári oratórium pre ich účasť na bohoslužbách.

Iné pamiatky:

- Driny kvapľová jaskyňa
- Kalvária
- Molpír praveké aj slovanské hradisko
- Kostol Nanebovzatia Panny Márie

- Dolné Orešany - doplnková

  - Poľovnícky kaštieľ Solirov

Poľovnícky malý kaštieľ postavený v alpskom štýle v lese Malých Karpát. Nedávno odborne zrekonštruovaný. V súčasnosti v majetku štátnych lesov a využívaný ako obytný dom.

- Horné Orešany - doplnková

  - Rybníky

V lokalite Parina na potoku Parná vybudovali Pálfiovci v roku 1861 liaheň na pstruhy, jednu z prvých na Slovensku, v nasledujúcich rokoch bola rybáreň rozšírená aj o ďalšie rybníky medzi inými aj na chov lososovitých rýb. Pôvodne tu boli celkom 4 rybníky, hospodárske budovy a obytný dom (dnes v súkromnom vlastníctve).

  - Smrek pri rybníkoch

Pálfiovci na počesť korunovácie cisára Františka Jozefa (v roku 1848) dali v týchto miestach vysadiť dva samostatne stojace smreky. Jeden z nich bol zničený búrkou, druhý z nich však dodnes stojí neďaleko cesty. Smrek je 32 m vysoký a obvod kmeňa dosahuje takmer 3 m.

Iné turistické zaujímavosti:

  - Náučný chodník Majdán

- Častá – ťažisková

  - Hrad Červený Kameň

Hrad Červený Kameň má výsadné postavenie medzi Pálfiovskými pamiatkami (Objektmi spojenými s rodom Pálfi), pretože to bol prvý rodový majetok Pálfiovcov a postavenie hlavného sídla celého rodu si udržal až do roku 1945. Hrad Pálfiovci získali v roku 1583 a rodinou bol trvale obývaný od roku 1588, kedy bola ukončená jeho prestavba na reprezentačné sídlo. Prvým vlastníkom z pálfiovského rodu bol Mikuláš Pálfi s manželkou Máriou Magdalénou, rod. Fuggerovou (majetok získali čiastočne kúpou a čiastočne ako veno ofd Fuggerovcov). Posledný vlastník, gróf Karol Maria Pálfi hrad opustil na konci marca 1945. Do dejín hradu zasiahli najvýznamnejšie dva šľachtické rody, ktoré sa postupne stali jeho vlastníkmi: nemecký Fuggerovci a uhorskí Pálfiovci.
Pálfiovci hrad niekoľkokrát prestavovali: v druhej polovici 16. storočia bola fuggerovská pevnosť prestavená na rodové sídlo, o storočie neskôr prestaval hrad, rozšíril jeho obytné priestory a zvýraznil jeho reprezentačnú funkciu ako sídla Mikuláš IV. Pálfi v ranobarokovom slohu. Z toho obdobia pochádzajú aj Salla terrena a hradná kaplnka, ktoré patria k najkrajším ranobarokovým interiérom na našom území. Posledné veľké stavebné úpravy

uskutočnil v druhej polovici 18. storočia Rudolf Pálfi, ktorý hrad zmodernizoval a rozšíril. V neskoršom období už neprišlo k zásadným stavebným zásahom, ktoré by výraznejšie pozmenili vzhľad hradnej budovy. Pod hradom sú obrovské vinné pivnice, vybudované ešte Fuggerovcami ako sklad medi.

Hrad dnes obklopuje anglický park, z ktorého vedie krížová cesta z 18. až na vŕšok Kalvária, Z krížovej cesty sa zachovala len časť - niekoľko plastík. Pod Kalvárskym vŕškom je umiestnená pohrebná kaplnka červenokamenských Pálfiovcov vybudovaná v druhej polovici 19. storočia.

V hrade je dnes expozícia múzea.

- Sivá baňa a Červená baňa (v súčasnosti nesprístupnené) – zvážiť v ďalšom období

V prípade baní ide tiež o históriu spätú s rodom Pálfiovcov. Lokalita Sivé bane sa nachádza neďaleko hradu Červený kameň a sú v nej dve banské diela – Sivá baňa a Červená baňa. V roku 1673 tu zistili výskyt zlata a striebra v hornine, preto gróf Mikuláš Pálfi požiadal o otvorenie baní. Ťažba netrvala dlho kvôli nízkej rentabilite. Približne o sto rokov neskôr bola na krátko obnovená ťažba pyritu a medi, ťažba však opäť nebola rentabilná a čoskoro ju zastavili.

Sivá baňa - v súčasnosti je viditeľné ústie štôlne, no samotná štôlňa je zatopená.

Červená baňa sa nachádza o niečo vyššie, bola ňou dobývaná druhá rudná žila vystupujúca aj na povrch, čiže okrem hlbinného dobývania štôlňou bola dobývaná aj povrchovo – pingami. Zhruba päť metrov hlboké pingy sú po okrajoch obrastené stromami, na jednom kraji kameňa sú precízne zosekané v zvislom smere a vidno aj odvalené veľké kusy kameňa. Podzemné priestory Červenej bane sú prístupné z jednej zo šachtových píng veľmi nepatrným otvorom. V tomto mieste bol údajne aj pôvodný vstup do bane. Od vstupu vedie priama chodba cez vydobité priestory bane. V Červenej bani sú mimoriadne pôsobivé práve sfarbenia stien od červenej, cez bielu, šedú, hnedú až po tyrkysovo modrú a zelenú. Je to spôsobené pestrým zastúpením rôznych minerálov, čo je pri takomto malom banskom diele unikátne. Miestami sú stropy pokryté drobnými kvapľami, ktoré pri stenách stekajú a vytvárajú krasové kalcitové útvary. Znamená to, že okrem významnej historickej je tu aj geologická hodnota, a to možnosť sledovania pestrej mineralizácie.

Na zváženie je potreba úpravy prístupu k baniam v ďalšom období. V súčasnom stave nie je vhodné bane do tejto kultúrnej tematickej cesty zaradiť.

Iné pamiatky:

- Starý židovský cintorín

- Budmerice - ťažisková

  - Kaštieľ

Ján Pálfi postavil tento poľovnícky kaštieľ v roku 1889. Nevyznačuje sa čistým architektonickým štýlom, ide o prejav eklekticizmu ako v prípade viacerých Pálfiovských stavieb. Kaštieľ má dve nadzemné podlažia a podkrovie, jeho fasády a strecha sú zdobené bohato vežičkami, vikiermi, rizalitmi a štítmi. Erb Jána Pálfiho je umiestnený nad vstupným portálom. Kaštieľ sa nachádza v pôsobivom anglickom parku. Kaštieľ bol letným sídlom a miestom pobytu pri častých poľovačkách. Neďaleko kaštieľa bola aj bažantnica, zvyšky jej oplotenia sa ešte stále nachádzajú v lese.

Jednou z manželiek Pavla Pálfiho (syna Jána Pálfiho) bola francúzska grófka Louise de Vilmorin, ktorá bola milenkou A. Saint-Exupéryho, autora o.i. Malého princa. Počas 2. svetovej vojny bol kaštieľ vykradnutý.

V súčasnosti je kaštieľ verejnosti prístupný, je v ňom múzeum (spadá pod SNM Červený Kameň) neobsahuje však nič z pôvodného interiéru kaštieľa. V kaštieli je aj možnosť ubytovania.

  - Socha Panny Márie Lurdskej

Neďaleko kaštieľa, kúsok za jeho parkom pri lesnej ceste na Červený Kameň sa nachádza socha Panny Márie Lurdskej, ktorú dal postaviť Ján Pálfi.

  - Rybníky v Budmericiach založené Pálfim

Rybníky sú v Budmerickom chotári už od nepamäti. Najväčší rozmach rybnikárstva začal v 16. storočí, keď hrad Červený kameň patril najprv Fuggerovcom a po nich od konca 16. storočia nadlho Pálfiovcom. Rybničné hospodárstvo panstva Červený kameň bolo veľmi vyspelé a široko známe. Popri hlavných rybníkov tu boli aj rybníky trecie a násadové. Chovali sa hlavne kapre, karasy a šťuky. Dva z pôvodných troch rybníkov ešte stále existujú.

- Pezinok - ťažisková

  - Zámok s parkom

Dnešný Pezinský zámok bol pôvodne vodný hrad vybudovaný na prelome 13. a 14. storočia. S Pálfiovcami sa hrad spája až koncom 16. storočia – o čom svedčí erb Štefana Illéšháziho a jeho manželky Kataríny Pálfiovej nad portálom na pravej strane nádvoria. Pôvodne gotický hrad s veľkými pivnicami na víno, suterénom a prízemím nadstavili a renesančné upravili v priebehu v 16. a 17. storočí. Potom hrad začas pustol až do opravy, ktorú uskutočnil

začiatkom 18. storočia Ján Pálfi. V 19. storočí Pálfiovci hrad dvakrát upravovali v roku 1844 (dátum vytesaný na fasáde veže s pálfiovským erbom a iniciálmi P. K.) a zásadne po roku 1875, keď časť hradu úplne prestavali na romantickú stavbu a potlačili tým pôvodný obranný charakter objektu. Súčasne sa záhradu pretvorila na anglický park.

Ďalšie úpravy v rokoch 1940-43 uskutočnilo Slovenské vinohradnícke družstvo, ktoré negatívne ovplyvnili vzhľad zámku (nevhodná prístavba). V zámku je zachovaná veľká historická sála ale aj vináreň a reštaurácia. Návštevníkom sú prístupné aj pivnice so starou sudovinou.

- Palfiovská papiereň - Sušiareň papiera / Fabiánov mlyn

Papiereň založili v roku 1620 Pálfiovci, v tom čase to bola štvrtá papiereň na území Slovenska. Niekoľko desaťročí dodávala papier aj do univerzitnej kníhtlačiarne v Trnave. Temer všetok papier z produkcie tejto papierne bol označený pálfiovským erbom. Papiereň zanikla okolo roku 1866, v dôsledku zavedenia veľkovýroby papiera z celulózy. Po zastavení výroby bola prestavaná na mlyn na obilie.
Dnes sa v mlyne nachádza pôvodné mlynské zariadenie. Mlyn tvorí dom mlynára, mlynice a hospodárske stavby. Z bývalej Pálfiovskej papierne sa zachovala budova sušiarne papiera.

- Schaubmarov mlyn

Mlyn dali v roku 1767 postaviť Pálfiovci v Pezinskej časti Cajla, aby ho o 90 rokov neskôr predali rodine Schaubmarovcov, ktorej patril po štyri generácie, a preto nesie aj meno rodiny vo svojom názve. Údajne ide o najväčší potočný mlyn na Slovensku. Konkrétne valcový mlyn s vodným kolesom a zachovaným strojným zariadením. Táto kultúrna a technická pamiatka je typom zemepanských mlynov zo 16. až 18. storočia. Rozsiahly dvor ohraničujú veľké budovy mlyna barokového charakteru. V súčasnosti je v mlyne umiestnená expozícia insitného umenia Slovenskej národnej galérie.

Iné turistické zaujímavosti:

- Stará radnica
- Mestské hradby
- Rímsko katolícky Farský kostol
- Kapucínsky kostol a kláštor
- Kúrie – Krušičova, Palugayovská, Hodossyovská, Bujanovská,..
- Početné meštianske domy rôznych období a stavebných slohov (vrátane gotiky a renesancie)
- Malokarpatské múzeum
- Banský náučný chodník

- Svätý Jur - ťažisková

  - Kaštieľ

Bol renesančným sídlom Kataríny Pálfiovej a Štefana Illéshaziho z roku 1609. Majitelia nechali modernizovať a prestavať oveľa staršiu budovu, pravdepodobne z prvej polovice 13. storočia. Celé 18. a 19. storočie kaštieľ slúžil na hospodárske a nájomné účely. V roku 1907 venoval vtedajší majiteľ kaštieľa Ján Pálfi tento objekt detskej nemocnici Františka Jozefa v Bratislave na rekonvalescenčný pobyt chorých detí spolu s finančnou dotáciou, aby sa mohol na tento účel prestavať a zariadiť. Tomuto účelu slúžil kaštieľ aj po prvej svetovej vojne. Po druhej svetovej vojne sa stal majetkom mesta Svätý Jur.

Počas vlastníctva Pálfiovcov sa Svätojurský kaštieľ, pôvodne reprezentatívne mestské sídlo Štefana Ilešháziho, zmenil na hospodársku budovu, v ktorej sa zhromažďovali naturálne poddanské dávky odovzdávané zemepánovi a sídlil v nej aj výčap vína. V 18. a 19. storočí slúžil ako sídlo správy Svätojurského panstva. Neskôr, keď kaštieľ získal Ján František Pálfi, zrealizoval romantickú prestavbu, počas ktorej budova získala súčasný vzhľad.

  - Hrad Biely Kameň

Hrad z konca 13. storočia po vymretí rodu svätojurských grófov v roku 1526 viackrát zmenil majiteľov. Z vlastníctva Štefana Illesháziho ho získali do trvalej držby Pálfiovci, ktorí ho vlastnili až do roku 1611. Po ich presťahovaní do kaštieľa, ktorý postavili v roku 1609 v dnešnom Svätom Jure, hrad postupne strácal svoju funkciu. Pravdepodobne bol zničený pri tureckom nájazde v roku 1663 a odvtedy je ruinou.

Prístup zo Svätého Jura – z námestia cca 25 min.

Iné pamiatky:

- Gotický kostol svätého Juraja so zvonicou
- Hradby mestského opevnenia
- Chránená prírodná rezervácia Šúr
- Kostol svätej Trojice
- Morový stĺp so súsoším svätej Trojice
- Piaristický kláštor
- Kúrie – Armbrusterova, Zichyovcov, Segnerova
- Slovanské veľkomoravské hradisko
- Terasovité vinohrady

- Chorvátsky Grob, časť Čierna voda - doplnková

  - Kaštieľ (v súčasnosti hotel)

Niekdajší Pálfiovský poľovnícky kaštieľ s nádvorím a parkom zo 17. storočia, neskôr neoklasicisticky prestavaný. Po rekonštrukcii (objekt nie je pamiatkovo chránený) v roku 1999 slúži ako hotelové zariadenie.

- Kráľová pri Senci - doplnková

  - Kostol Svätého Jána Krstiteľa

Miestny kostol sv. Jána Krstiteľa z roku 1712, bol pôvodne kaplnkou. Kaplnka bola súčasťou komplexu kaštieľa Pálfiovcov s veľkým parkom. Kaštieľ bol v 40-tych rokoch minulého storočia asanovaný a zachoval sa iba samotný kostol. Zaujímavý je aj tým, že nemá klasickú vežu. Pri kostole stojí socha sv. Jána Nepomuckého z 30. rokov 18. storočia z dielne Juraja Rafaela Donnera.

Iné pamiatky:
- Secesný kamenný most
- Múzeum včelárstva

- Nový Život , miestna časť Tonkovce - doplnková *

  - Kaštieľ

Kaštieľ kedysi nazývaný Pálfiho palác postavený v neskoro barokovom slohu, zrekonštruovaný súkromný vlastníkom značne diskutabilným spôsobom – kombinácia moderných a cudzorodých prvkov do pôvodnej architektúry. Okolo kaštieľa anglický park. Kaštieľ s parkom ohradený a neprístupný.

Treba rokovať s majiteľom o prípadnom povolení vstupu do parku a vonkajšej obhliadke kaštieľa.

- Čenkovce - doplnková

  - Kúria

Objekt malej vidieckej kúrie so záhradou a pôvodným oplotením z ulice. Objekt veľkosti dnešných rodinných domov nesie vo svojej architektúre prvky spojitosti so šľachtickým rodom. V rámci navrhovanej KTC je to jediný objekt tohto druhu a tým je zaujímavý, lebo ilustruje aj iné stránky pôsobenia rodu ako ich reprezentačné sídla. Objekt momentálne nevyužívaný.

- Lúč na Ostrove, miestna časť Malá Lúč - doplnková

  - Kaštieľ

Kaštieľ pravdepodobne pochádza zo 17. storočia. Pôvodne renesančná stavba mala štyri veže a štvorcový pôdorys. Po prestavbe, o ktorej hovorí aj erb Pálfiovcov s dátumom 1833, umiestneným nad dnešným vchodom do kaštieľa, má budova pôdorys tvaru U. V dvornej časti bola pôvodne arkádová chodba, dnes zamurovaná. V celej budove sa zachovala pôvodná klenba so štukovým ornamentom. Kaštieľ dnes využíva štátna správa a je v nej vysunuté pracovisko Štátneho okresného archívu v Šali.

8. Návrh kultúrnej tematickej cesty rodu Esterházi

Od stredoveku vlastnili osadu Esterháza (dnes miestna časť Eliašovce obce Nový Život v okrese Dunajská Streda. Od roku 1421 vlastnili majetok v Galante od čoho je odvodený nimi používaný predikát "de Galanta". Pôsobenie tohto rodu samozrejme široko prekračovalo územie Slovenska, tento návrh kultúrnej tematickej cesty pokrýva iba územie Bratislavského samosprávneho kraja a Trnavského samosprávneho kraja.

Esterháziovci bol významný uhorský šľachtický rod. Patrili k najväčším vlastníkom (pôdy) v habsburskej monarchii, fungovali ako opora Habsburgovcov a zastávali všetky bežné funkcie v monarchii (palatín, kráľovský radca, chorvátsky bán, arcibiskup, diplomat a podobne).

Téma „Prítomnosť Esterháziovcov v mestách a obciach“ pozostáva z 6 ťažiskových lokalít a 7 doplnkových. Lokality a pamiatky tejto témy sú označené modrou farbou.

V rámci témy „Stopy Esterháziovcov v prírode“ nebola zaradená žiadna lokalita. Jediná pamiatka tohto druhu kaštieľ v katastri obce Abrahám je v dezolátnom stave, nezabezpečený, zarastá stromami. Nachádza sa v prírodnej rezervácii – v lese, prístup pešo vo vzdialenosti cca 1 km, prístupová cesta je uzamknutá.

- Trnava - ťažisková

V histórii mesta zohrali Esterháziovci významnú úlohu a zanechali po sebe aj výrazne stopy v nehnuteľnom historickom dedičstve.

- Katedrála Sv. Jána Krstiteľa

Najväčším a najhonosnejším chrámom v meste je dvojvežový Kostol sv. Jána Krstiteľa. Objekt katedrály má dva silné dôvody pre zaradenie do KTC, jednak je to úloha Esterháziovcov pri jej stavbe, aj ako miesto ich rodinnej hrobky a druhou je samotný objekt, ktorý slúžil ako vzor barokovej sakrálnej architektúry na území Slovenska.
Kľúčovou postavou rodu bol v tomto prípade palatín Mikuláš Esterházi, ktorý na výstavbu katedrály významne finančne prispieval (katedrálu dal postaviť arcibiskup jezuita Peter Pázmaň), dozeral na priebeh jej stavby a nakoniec je v nej aj pochovaný.
Skvostný ranobarokový chrám (prvá ranobaroková stavba na Slovensku podľa vzoru jezuitského Univerzitného kostola vo Viedni), jej pamiatkou európskeho významu. Hoci kostol je zvonka pomerne jednoduchý, jeho interiér je plný farieb, zlata a umelecky cenných predmetov. Obzvlášť vyniká pôvodný celodrevený hlavný oltár z roku 1640, s výškou viac ako 20 m a široký cca 14 m, pozlátený a polychromovaný. Pozostáva z troch oltárnych obrazov a množstva sôch rôznej veľkosti (vrátane nadživotnej). Celkom osem posmrtných štítov vysokej umeleckej hodnoty umiestnených v sanktuáriu pripomína, že v kryptách katedrály sú pochovaní príslušníci Esterháziovského rodu (ktorí tu mali rodinnú hrobku po 4 generácie) a členovia Spoločnosti Ježišovej.

S históriou kostola sú však spojení aj synovia palatína, bratia Ladislav, František, Gašpar a Tomáš, ktorí boli po smrti v bitke proti Turkom pri Vozokanoch s veľkou slávou a úctou za spoluúčasti zástupcov celého kráľovstva pochovaní v tunajšej krypte.

Spojitosť katedrály s Esterháziovcami pripomínajú aj erby a nápisy dokladajúce historickú úlohu tohto rodu v dejinách katedrály, mesta i krajiny.

- Bazilika Sv. Mikuláša

Jedna z dominánt mesta Trnavy, významná pamiatka v rámci Slovenska, postavená v neskorogotickom slohu v priebehu 14. a 15. storočia, od počiatku hlavný mestský chrám s dominantnou polohou na najvyššom mieste historického jadra, na mieste kde stál jej románsky predchodca. V trojloďovej bazilike s dvojvežovým priečelím a barokovými kaplnkami sú hodnotné fresky, gotické portály, kružbové okná, listové svorníky klenieb ukrývajúce ľudské tváre aj malá kamenná krstiteľnica. Na juhovýchodnej strane presbytéria Baziliky sv. Mikuláša bol objavený románsky karner – kostnica, najstaršia sakrálna stavba Trnavy. Najstarším oltárom je ranobarokový oltár Všetkých svätých z polovice 17. storočia.
V bočných kaplnkách sú vzácne renesančné a barokové epitafy ostrihomských arcibiskupov. V bočnej barokovej kaplnke, ktorú dal postaviť arcibiskup Imrich Esterházi v 18. storočí, sa nachádza obraz Panny Márie Trnavskej, ktorý v období tureckých nájazdov ronil slzy, vďaka nemu sa stala Trnava mariánskym pútnickým miestom.

Prestíž farského kostola sa neskôr znásobila v období tureckej expanzie do Uhorska, keď sa na dlhé obdobie stal aj hlavným katedrálnym chrámom tu vtedy pôsobiacich ostrihomských arcibiskupov, ktorých pripomínajú krásne kamenné epitafy. Ako nový sídelný kostol bol niekoľkokrát upravovaný, najrozsiahlejšie stavebné práce medzi rokmi 1618 – 1630, počas ktorých bolo trojlodie rozšírené o bočné kaplnky, inicioval arcibiskup Peter Pázmaň. Po roku 1630 vznikol najstarší zachovaný oltár kostola zasvätený Všetkým svätým.

- Arcibiskupský palác

Arcibiskupský palác je renesančná poschodová budova druhej polovice 16. storočia. Bola postavená na starších gotických základoch. Koncom 16. storočia boli pristavané dvorové krídla. V roku 1615 vybudovaná trojosová architektúra pre archív a knižnicu. Do roku 1820 v arcibiskupskom paláci nepretržite sídlili arcibiskupi. S tým je spojený aj arcibiskup Imrich Esterházi, ktorý ako ostrihomský arcibiskup počas tureckého obsadenia územia dnešného Maďarska, mal svoje sídlo tu v Trnave (i keď viacej býval v Bratislave v Arcibiskupskom paláci).
Renesančný arcibiskupský palác postavili na mieste starších stredovekých domov, z gotických prvkov sa zachovali okná kaplnky vo dvore. Rozsiahla barokova prestavba mesta a mladšie slohové obdobia sa v porovnaní s ostatnou architektúrou paláca dotkli v podstatne menšom rozsahu. Vzhľadom na renesančné prvky v podobe klenieb a portálov zachovaných v interiéri sa považuje za reprezentatívnu ukážku trnavskej renesancie. Pod severným krídlom

rovnobežným s farským kostolom sa nachádza rozľahlá, pôvodne viac podlažná pivnica pripomínajúca pivnice pod hradom Červený Kameň.

- Mariánsky seminár – Marianum

Mariánsky seminár – budova z konca 17. storočia. V literatúre sa uvádza ako bolo prvé murované divadlo v bývalom Uhorsku. Práve zriadenie divadelného javiska či celého divadelného sálu je zásluhou Esterháziovcov. Existujú dva výklady jeho vzniku. Jeden hovorí, že veľký mecén trnavských jezuitov gróf Pavol Esterházi dal v roku 1692 postaviť divadelné javisko; druhý, že spomenutý gróf dal postaviť samostatnú divadelnú budovu. Každopádne v neskorších rokoch sa výslovne písalo o divadle v tejto budove.

Z pôvodného barokového objektu sa zachoval iba portál s erbom zakladateľa a sochou Panny Márie. Začiatkom 20. storočia po radikálnej prestavbe vznikla na prvom poschodí veľká spoločenská sála. Dnes je obnovená sála reprezentatívnym priestorom pre spoločenské podujatia v meste.

- Biely kostol - doplnková

Barokový kaštieľ (1719), ktorý Esterházi darovali jezuitom – letné sídlo a majer trnavskej univerzity. Stav objektu nie je dobrý, slúži ako Obecný úrad a sídlo viacerých firiem.

- Sereď - ťažisková

- Klasicistický kaštieľ

Toto miesto má bohatšiu históriu ako väčšina iných sídiel rodu zaradených do navrhovanej KTC. Pôvodne kráľovský hrad (vodný hrad Šintava) z 12. storočia s bohatou históriou spojenou s uhorskými a českými kráľmi. V roku 1642 sa stali majiteľmi hradu a súvisiaceho panstva Esterháziovci. Z nich Mikuláš Esterházy sa tu často zdržiaval, hoci mal hlavné v Eisenstadte. Aj palatín Pavol Esterházi.

Hrad odolal obliehaniu Turkami, ale padol do rúk vojskám proticisárskeho povstania. Na barokový kaštieľ bol hrad prestavaný v polovice 18.storočia kancelárom Františkom Esterházim, ktorý tu založil aj barokový park – záhradu. Ďalšia prestavba sa uskutočnila približne o sto rokov neskôr a dala kaštieľu klasicistickú podobu.
V súčasnosti je stav kaštieľa zlý, obnovený je iba jeden bastión (obranný objekt hradu) Občianskym združením Vodný Hrad (potenciálny prirodzený partner pre túto KTC), a to jeho interiér a fasáda bastiónu smerom do nádvoria a inštalovaná nová brána bastiónu. Kaštieľ sa nachádza v parku – pôvodne anglickom.

- Kostol Sv. Jána Krstiteľa

Postavený koncom 19. storočia majiteľom seredského panstva a cirkevným patrónom grófom Františkom Esterházim. V interiéri vzácne náhrobky zo staršej doby (zo starého kostola). Vzácne sú najmä dva renesančné náhrobky (16. a 17. storočie) zabudované v stene kostola po oboch stranách hlavného vstupu.

- Štyri veľké barokové olejové veduty (hnuteľné pamiatky)

V tomto prípade ide o hnuteľné pamiatky nachádzajúce sa v obradnej sieni Mestského úradu. Veduty – presné, vecné zobrazenia – mesta Sankt Peterburg z roku 1753, ktoré priniesol z Ruska diplomat - veľvyslanec Márie Terézie na dvore ruskej cárovny Alžbety, Mikuláš Esterházi.

Iné turistické zaujímavosti:
- Múzeum holocaustu
- Mestské múzeum

- Galanta - ťažisková

Kaštiele v Galante boli hlavným sídlom „slovenskej“ vetvy rodu, majetok v tomto meste vlastnili od roku 1421. Pre navrhovanú kultúrnu tematickú cestu sú zaujímavé nasledovné objekty – pamiatky.

- Renesančný kaštieľ

Postavený okolo roku 1600 Františkom Esterházim. Vzhľad fasády, strechy a vnútorných klenieb je výsledkom poslednej barokovo klasicistickej úpravy z 2. polovice 18. storočia. Pôvodnú obrannú úlohu kaštieľa pripomína naznačené opevnenie a priekopa po obvode. Súčasnú podobu získal po celkovej rekonštrukcii ukončenej v roku 1992. V kaštieli sa nachádza mestská galéria a vlastivedné múzeum. Žiaľ okolie kaštieľa tvorí sídlisková výstavba. Prístupný verejnosti.

- Neogotický kaštieľ

Kaštieľ dali postaviť v roku 1633 bratia Daniel a Pavol Esterháziovci ako renesančný opevnený objekt. V tridsiatych rokoch 18. storočia prestavaný v barokovom slohu. Dnešnú podobu nadobudol kaštieľ v roku 1861 po radikálnej prestavbe v duchu romantickou anglickej romantickej gotiky.

Kaštieľ je obklopený prírodne krajinárskym parkom. Pôdorys monumentálnej má tvar U. Jej stredná časť je dvojpodlažná, bočné hospodárske budovy jednopodlažné. V strednej časti

hlavného objektu je reprezentačné schodište vedúce do slávnostných priestorov. V interiéri sa nachádzajú štukové klenby.

V súčasnosti vo vlastníctve samosprávy a vo veľmi dezolátnom stave, po vykonaní len najnutnejších opráv. Obnovené a sprístupnené je zatiaľ len severné krídlo kaštieľa, v ktorom je zriadený výstavný priestor. V obnovenej časti kaštieľa sa zriadila výstavná miestnosť. V kaštieli je prevádzkovaná kaviareň, samozrejme nesúca meno Esterházi.

Mesto sa snaží o obnovenie kaštieľa, ktorý je jeho symbolom. Veža kaštieľa je zobrazená aj v erbe mesta.

- Neogotická pohrebná kaplnka Esterháziovcov

Nachádza sa na starom cintoríne a bola postavená v roku 1871. Pochovaná je tu rodina Jozefa Esterháziho, ktorá ako posledná z Esterháziovcov obývala neogotický kaštieľ v Galante. Kaplnka bola v roku 1998 obnovená. V jej interiéri olejomaľba „Ukrižovanie" rovnako stará ako samotná kaplnka a kamenné barokové plastiky sv. Petra a sv. Pavla z 18. storočia.

Iné turistické zaujímavosti:

- Kostol sv. Štefana (oltár, tumba)
- Ranč na Striebornom jazere
- Galandia – termálny areál – momentálne mimo prevádzky
- Vlastivedné múzeum

- Mostová, okr. Galanta - doplnková

Najvýznamnejšou pamiatkou obce je rímskokatolícky kostol Povýšenia sv. Kríža, ktorý v rokoch 1758-1759 bol postavený grófom Károlyom Esterházim, egerským biskupom. Neskorobarokový kostol je monumentálna jednoloďová stavba s presbytériom s oblým uzáverom a vežou vsadenou do štítového priečelia.

- Tomašíkovo - ťažisková

Esterháziovský kaštieľ postavený v 17. storočí (gróf Ferenc Esterházi) je významný dielom barokovo-klasicistickej architektúry. Hlavná jednoposchodová budova v strede s vystupujúcim rizalitom a s ňou spojené prízemné budovy uzatvárajú veľké nádvorie. Na fasádach výrazne klasicistické prvky s funkciou členenia veľkých plôch. Nad vstupnou bránou do nádvoria štít s erbom rodu. Pri kaštieli rozsiahly park (22 ha) s nedostatočnou údržbou. Bol v ňom umiestnený aj psí cintorín. V 19. storočí tu bol úspešný chov dostihových koní - anglických plnokrvníkov. Kaštieľ bol veľmi navštevovaný a plný počas letných a zimných poľovačiek. Keď kaštieľ prestal slúžiť ako rodinné sídlo, bol v ňom zriadený prvý sirotinec v Uhorsku.

Dnes je v kaštieli umiestnená špeciálna internátna škola. Potrebné rokovať o prístupe návštevníkov na nádvorie, prípadne do niektorej sály pôvodne reprezentačných priestorov na prízemí.

- Jahodná - doplnková

Nachádza sa tu barokový kostol sv. Petra a Pavla, ktorý Esterháziovci postavili v roku 1747.

- Senec - ťažisková

- Veľký Štift

Veľký Štift je jedným z najväčších a žiaľ nemnohých historických objektov v meste. Rozsiahly pôvodne renesančný kaštieľ rodiny Esterháziovcov, následne plnil rôzne nerezidenčné funkcie, ako ženská polepšovňa (zriadená v období panovania Márie Terézie), textilná manufaktúra, mestský sirotinec, vojenská škola.

V súčasnosti Veľký Štift vlastní viacero vlastníkov, čo sa prejavuje aj na jeho využívaní – časť je obývaná, ďalšia časť slúži na skladové účely a časť je nevyužívaná. Celkovo stavebno-technický stav objektu nie je dobrý a nepôsobí zaujímavo.

- Turecký dom

Turecký dom je renesančná kúria zo 16. storočia, ktorá po určitú dobu bola súčasťou seneckého panstva Esterháziovcov. Z objektu vedie podzemná úniková chodba (pravdepodobne z 18. storočia) spevnená tehlami, ktorá ústila do dvora susedného domu. Približne do polovice 18. storočia tu zvyklo občas zasadať aj zhromaždenie Bratislavskej župy. V súčasnej dobe je sídlom Mestského múzea a Turistického informačného centra.

- Pamätná tabuľa venovaná grófovi Františkovi Esterházimu

Pamätná doska (z roku 2015 pri príležitosti 300. výročia narodenia) je umiestnená na zrekonštruovanom barokovom portáli hostinca U zlatého grifa v parku pred budovou Mestského úradu. Pripomína túto osobnosť, ktorá stála za vytvorením prvej hospodárskej školy vysokoškolského typu v Uhorsku, zameranej na prípravu odborníkov pre štátnu správu. Školu nazvanú Collegium oeconomicum založila v roku 1763 Mária Terézia. Pre fungovanie školy František Esterházi (v tom čase kancelár) daroval škole budovu patriacu do jeho seneckého panstva, zariadenie zo svojho kaštieľa v Tomášikove a poskytol finančný príspevok vo výške 20.000 uhorských zlatých, ďalšie prostriedky poskytla Mária Terézia.

Iné turistické zaujímavosti:

- Senecké jazerá

- Aquapark Senec
- Synagóga
- Pranier

- Veľký Biel – doplnková

- Barokový kaštieľ

Barokový štvorkrídlový poschodový kaštieľ s nárožnými vežami postavený v roku 1725 bol majetkom Žigmunda Csákyho. Kaštieľ patrí k najväčším svojho druhu na Slovensku. Väzba na Esterháziovcov – na výstavbu kaštieľa dozeral gróf Esterházi, ktorý vlastnil kaštieľ v susednom Bernolákove. Zámocký park už neexistuje, bol zastavaný rodinnými domami. V súčasnosti kaštieľ prázdny, privátny majiteľ hľadá jeho nové funkčné využitie.

- Kostol Povýšenia Svätého kríža

Rímskokatolícky kostol Povýšenia Svätého kríža z 18. storočia s nejasnou históriou. Imrich Esterházi (Ostrihomský primas) ho buď postavil ako náhradu za iný kostol, alebo ide o prestavbu staršieho kostola do súčasnej podoby. V interiéri sú zachované vzácne plastiky aj maľby.

Iné atraktivity:
- Vodná plocha - štrkovisko s možnosťou kúpania a rybolovu

- Bernolákovo - ťažisková

Kaštieľ predstavuje jedno z najvýznamnejších barokových diel na Slovensku. Ide o dielo architekta Johana B. Fischera von Erlach, najslávnejšieho rakúskeho barokového architekta. Kaštieľ v Bernolákove dal postaviť Jozef Esterházi v rokoch 1714-1722. Stavba svojou honosnosťou mala byť primerane reprezentačná jeho významu v rámci monarchie aj Uhorska.

Monumentálnu stavbu kaštieľa tvorí budova v tvare písmena U, poschodová, trojkrídlová s vežami a stredovou väčšou vežou. Pôvodné zariadenie sa vôbec nezachovalo podobne ako vnútorná výzdoba stien. Kaštieľ bol obkolesený parkom, s ktorým bol spoločne navrhnutý už pri výstavbe. Dnes je v parku golfový areál, zachovali sa niektoré vzácne dreviny.

Po nedávnej rekonštrukcii je súčasťou kaštieľa aj reštaurácia zariadená v štýle Ľudovíta XIV. Okrem golfového ihrisko aj tenisový, lukostrelecký či rybolovný areál.

Mária Terézia tu oslavovalo jedny zo svojich narodenín, kaštieľ navštívil aj americký prezident Theodore Roosevelt.

- Kaplnka sv. Anny

Kaplnka sv. Anny v parku Eszterháziovského kaštieľa bola postavená v prvej tretine 18. storočia. V jej interiéri sa nachádza zachovaný barokový mobiliár. Rovnako aj stavba kaplnky je baroková. V súčasnosti sa využíva na cirkevné obrady.

- Pohrebná kaplnka Esterházyovcov na miestnom cintoríne

- Kostol Sv. Štefana

Kostol sv. Štefana - kráľa predstavuje najstaršiu pamiatku v obci. Esterháziovci v druhej polovici 18. storočia prestavali a rozšírili pôvodne gotický kostol v barokovom slohu. Na prelome 19. a 20. storočia bola pri južnej fasáde presbytéria vybudovaná krypta, v ktorej sú pochovaní členovia šľachtického rodu Esterháziovcov.

Iné turistické zaujímavosti:
- Golfový areál priamo v parku kaštieľa
- Zrúcanina hradu Čeklís

- Bratislava - ťažisková

- Palác na Štúrovom námestí

Rožná budova na západnej strane dnešného námestia Ľudovíta Štúra, ktorú Esterháziovci v 19. storočí postavili ako nájomný dom, dnes známa ako Esterháziho palác. Architektúrou ide skôr o jednoduchú účelovú stavbu než reprezentačné sídlo - mestský palác. Dnes súčasťou Slovenskej národnej galérie

- Esterháziho palác na Panskej ulici

Palác postavený v roku 1743 v barokovom štýle. V súčasnosti aj tento priestor využíva Slovenská národná galéria na prezentáciu svojej zbierky.

- Dóm Svätého Martina

V roku 1741 v bratislavskom Dóme svätého Martina korunoval arcibiskup Imrich Esterházi Máriu Teréziu za uhorskú kráľovnú.

V katedrála dal Imrich Esterházi postaviť Kaplnku svätého Jána Almužníka, ktorá je umelecky najhodnotnejšou kaplnkou v chráme. Postavená je v barokovom slohu a na jej výzdobe sa podieľal sochár Georg R. Donner, ktorého do Bratislavy pozval Imrich Esterházi a zriadil mu dielňu, aby tu vytvoril mnoho významných diel pre Bratislavu, ale aj Viedeň a Budapešť. Sám arcibiskup je pochovaný v krypte pod touto kaplnkou (okrem neho aj ďalší arcibiskupi), pri oltári ktorej Donner vytvoril a umiestnil sochu klačiaceho a modliaceho sa arcibiskupa.

- Letný Arcibiskupský palác

Dnes budova Úradu vlády SR – nebol vo vlastníctve rodu, spojenie s Imrichom Esterházim, ktorý ako ostrihomský arcibiskup mal síce sídlo v Trnave, ale býval v Arcibiskupskom paláci v Bratislave. Po arcibiskupovi Imrichovi Esterházi bolo v minulosti pomenované terajšie Námestie slobody. Arcibiskupský palác však Esterháziovcom nikdy nepatril, arcibiskup sa podieľal na jeho prestavbe tak ako viacerí ďalší arcibiskupi. V tom čase k palácu patrila aj hospodárska stavba, kde zriadil dielňu pre Georga Donnera. Arcibiskupský palác si možno pozrieť z ulice.

- Grassalkovičov palác

Krátke obdobie v polovici 19. storočia patril do vlastníctva Esterháziovcov, matka aj manželka posledného kniežaťa Antona Grassalkovicha boli princezné z rodu Esterháziovcov. V súčasnosti sídlo prezidenta republiky, prístupný raz do roka počas dňa otvorených dverí.

- Medická záhrada

Záhradu kúpou získal gróf Esterházi začiatkom 19. storočia. Počas jeho vlastníctva záhradu významne zveľadili, v tom čase bola vo vrcholnom rozvoji z botanického a estetického hľadiska, ale aj ako miesto koncertov a umeleckej zábavy. V druhej polovici 19. storočia Esterháziovci Medickú záhradu predali.

- Ďalšie paláce spojené s Esterháziovcami

V 19. storočí vlastnili aj pôvodne Kutscherfeldov palác (dnes sídlo francúzskeho veľvyslanectva), Jeszenákov palác na Michalskej ulici, obývali časť paláca De Pauli (dnes Univerzitná knižnica). Esterháziovcom patril aj palác na Kapitulskej ulici pri hradbách Staromestskej ulice, ktorý je teraz v dezolátnom stave.

- Rekonštrukcia Kapucínskeho kostola

Arcibiskup Imrich Esterházi v tridsiatych rokoch 18. storočia známeho architekta a staviteľa z Talianska, kvôli oprave klesajúcich múrov kapucínskej krypty a kapucínskeho kostola. Túto rekonštrukciu aj osobne finančne podporil.

- Kostol a kláštor sv. Alžbety v Bratislave

Aj tento cirkevný komplex bol finančne významne podporovaný arcibiskupom I. Esterházim.

- Loretánska kaplnka pri Františkánskom kostole

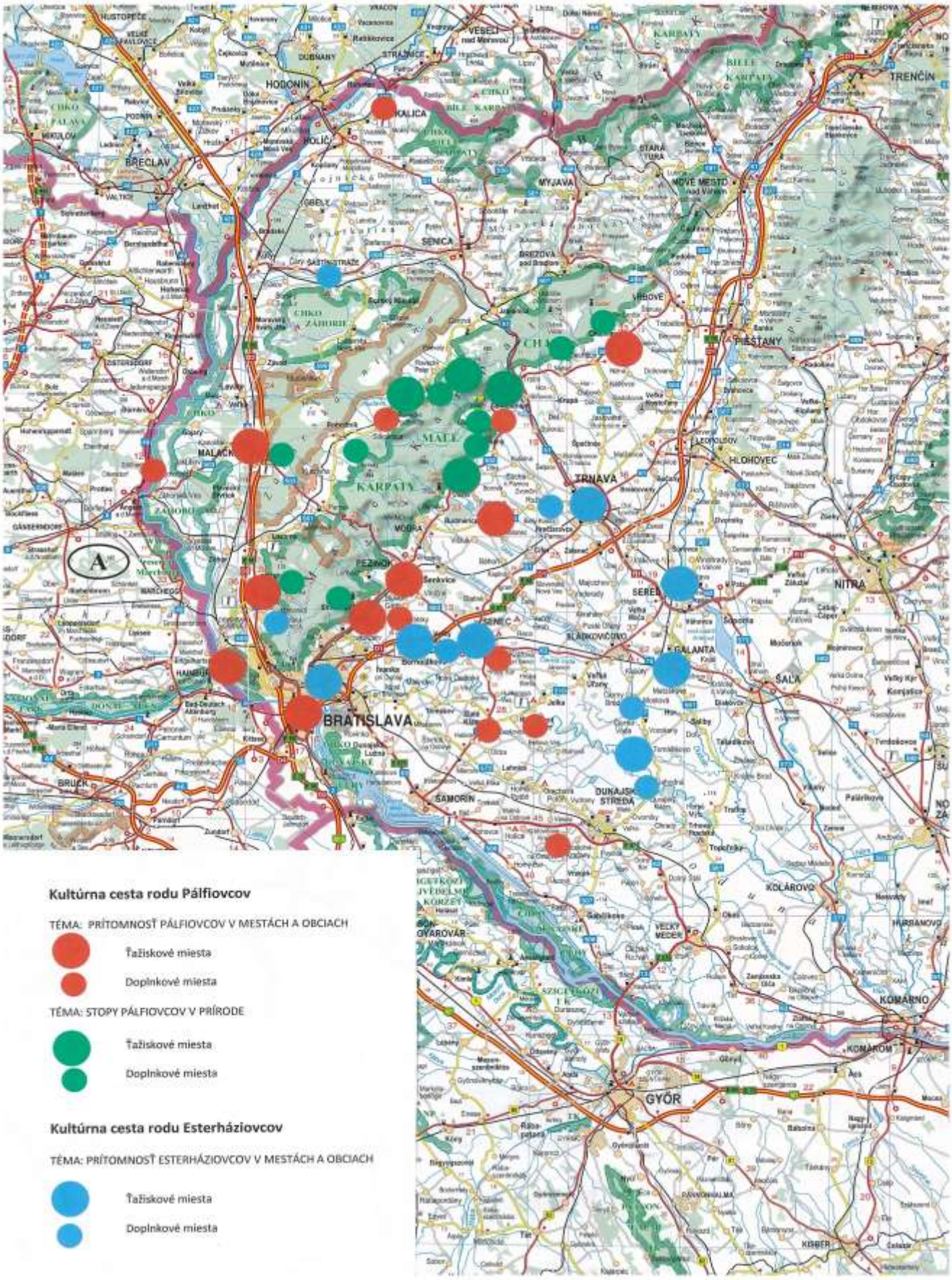
S Esterháziovcami sa spája aj stavba malej barokovej Loretánskej kaplnky pri františkánskom kostole. V 19. storočí bola prestavaná, zachoval sa kamenný znak Esterháziovcov, ktorý visel nad portálom (dnes zamurovaným).

- Mariánka - doplnková

Imrich Esterházi, neskorší arcibiskup bol v roku 1868 v Marianke vysvätený za kňaza. Toto miesto aj neskôr ako vysoký cirkevný hodnostár podporoval. Marianku obohatil drahocenným kalichom v hodnote 2.000 zlatých a významne podporoval pavlínsky kláštor a pútnické miesto v Marianke.

- Šaštín - doplnková

Obdobne Imrich Esterházi podporoval aj pavlínsky kláštor v Šaštíne a samotný Šaštín ako pútnické miesto.

Kultúrna cesta rodu Pálfiovcov
TÉMA: PRÍTOMNOSŤ PÁLFIOVCOV V MESTÁCH A OBCIACH
Ťažiskové miesta
Doplnkové miesta
TÉMA: STOPY PÁLFIOVCOV V PRÍRODE
Ťažiskové miesta
Doplnkové miesta
Kultúrna cesta rodu Esterházyovcov
TÉMA: PRÍTOMNOSŤ ESTERHÁZIOVCOV V MESTÁCH A OBCIACH
Ťažiskové miesta
Doplnkové miesta
BRATISLAVA
TRNAVA
NITRA
GYÖR
KOMÁRNO
KOMÁROM
PIEŠŤANY
TRENČÍN
MALACKY
SENICA
MYJAVA
HODONÍN
BRECLAV
SAMORÍN
DUNAJSKÁ STREDA
GALANTA
ŠAĽA
LEOPOLDOV
HLOHOVEC
KOLÁROVO
SERED
FEZINOK
A

10. Návrh akčného plánu pre vytvorenie tematických ciest

Navrhovaný akčný plán vychádza zo súčasného stavu cieľov a zámerov iniciátora projektu a jeho doterajšej komunikácie s niektorými budúcimi partnermi. Úloha partnerstva je pre úspešnú prípravu, rozbeh a prevádzkovanie kultúrnej cesty úplne kľúčová. Partnerstvo musí byť po predchádzajúcich diskusiách a hľadaní spoločného riešenia a záujmov aj nejakým spôsobom formalizované a úlohy jednotlivých partnerov musia byť záväzné, inak nemôže takéto viacčlenné partnerstvo efektívne fungovať. Partnerstvo je možné formalizovať uzatvorením zmlúv definujúcich úlohy a nároky jednotlivých partnerov. Druhým spôsobom je vytvorenie spoločného subjektu (napríklad združenie fyzických a právnických osôb), ktoré však vzhľadom na právnu formu a štatút predpokladaných partnerov môže byť menej pružné.

Č.	**Úloha**	**Termín**	**Zodpovednosť**	**Zdroj financovania**	**Rozpočet na úlohu**
1.	Finalizácia návrhu KTC	Jún 2017	SDC	SDC vlastné zdroje	-
2.	Získavanie externých finančných zdrojov	Jún 2017 - priebežne	SDC		
3.	Komunikácia s vybranými partnermi (následne môže byť aktuálna úprava KTC)	Jún – Júl 2017	SDC	SDC a partneri	-
4.	Partnerstvo – organizačno-právne usporiadanie	August – Október 2017	SDC	SDC a partneri	-
5.	Príprava produktu – poskytovaných služieb (všetkých)	Júl – December 2017	SDC	Partneri KTC	-
6.	Návrh systému financovania: 1. Vytvorenie KTC 2. Prevádzka KTC	Jún 2017 – September 2017 I.fáza	SDC	Partneri KTC	-

7.	Marketingová stratégia KTC	Júl – December 2017	SDC a vybraný dodávateľ	SDC a externé zdroje	10.000 €
8.	Projekt značenia a informačných panelov	Október – December 2018	SDC a vybraný dodávateľ	SDC a externé zdroje	5 000,- €
9.	Realizácia značenia a informačných panelov	Marec – Apríl 2018	SDC a vybraný dodávateľ	SDC a externé zdroje	15 000,- €
10.	Web stránka (predtým riešenie jej obsahu) a web marketing	December 2017 – Marec 2018	SDC a vybraný dodávateľ	Partneri KTC Externé zdroje	1 500,- €
11.	Ďalšie elektronické – on-line nástroje (GPS, QR, geocaching, sociálne siete, vlastné aplikácie)	Január 2018 – Apríl 2018	SDC a vybraný dodávateľ	Partneri KTC Externé zdroje	Min. 3 000,- € závisí od rozsahu
12.	Školenie personálu partnerov a ich vybavenie materiálmi – manuály	Január – Marec 2018	SDC	Partneri KTC Externé zdroje	5 000,- €
13.	Oboznamovacia a „edukačná“ kampaň miestnych obyvateľov	Január – Marec 2018	SDC	Partneri KTC Externé zdroje	2 500,- €
14.	Uvádzacia kampaň KTC – na trhy	Marec – Máj 2018	SDC	SDC a partneri	5 000,- €
15.	Investícia pripravovaná potenciálnym partnerom: Náučný Pálfiovský chodník vo Sv. Jure s vyhliadkovou vežou	Apríl – August 2018	MÚ Svätý Jur	Externé a vlastné zdroje	Cca 70 000,- €
16.	Investícia pripravovaná potenciálnym partnerom: Obnova Pálfiovského skleníka v parku Stupavského kaštieľa	Apríl – December 2018	Úrad BSK	Externé a vlastné zdroje	Cca 60 000,- €
17.	Investícia pripravovaná potenciálnym partnerom:	Marec – Jún 2018	OÚ Plavecké Podhradie	Externé a vlastné zdroje	Cca 70 000,- €

	Parkovanie pod Plaveckým hradom				
18.	Iná drobná infraštruktúra[1] – parkovacie priestory, sociálne zariadenia, oddychové priestory, bezpečnostné opatrenia, ...	Apríl 2018 – Jún 2019	Dve možnosti: 1. Každý partner rieši vo svojej réžii 2. Získanie verejných zdrojov pre KTC na drobné investície		
19.	Návrh systému monitorovania a hodnotenia plnenia zámerov (ukazovatele a spôsob ich zberu, cieľové hodnoty, spôsob hodnotenie a následné korekčné opatrenia v prípade potreby)	August – Október 2017	SDC po diskusii s partnermi	Externé a vlastné zdroje	Cca 5 000,- €
20.	Ďalšie rozširovanie KTC (nové objekty v pôvodnom území, rozšírenie na nové územia – v rámci SR a susedných krajín, ako CZ, H, A)	2018 - 2020	SDC	Všetci zúčastnení (starí aj noví partneri KTC) Externé verejné zdroje	Závisí od rozsahu rozširovania

Nakoľko akčný plán vychádza zo stavu rozpracovania tematických ciest a informácií ktoré boli v čase prípravy návrhu akčného plánu k dispozícii, treba počítať že ďalší postup k realizácii prinesie niektoré zmeny a nové skutočnosti, v dôsledku ktorých môže byť potrebné akčný plán aktualizovať.

[1] Predbežne uvažované, zatiaľ definitívne nepotvrdené investície: Chtelnica rekonštrukčné práce, Smolenice, Galanta rekonštrukčné práce, Sereď rekonštrukčné práce, Externé a vlastné zdroje súhrne 250 000,- €

11.Niektoré ďalšie odporúčania

Možnosti rozšírenia tematických ciest na nadnárodnú úroveň

V prípade úspešnej realizácie tematických ciest na území oboch krajov, by ďalšia fáza rozvoja mala predstavovať ich rozšírenie o ďalšie územia na ktorom pôsobili a zanechali významné stopy tieto šľachtické rody. Rozšírenie sa môže týkať územia Slovenska ako aj územia susedných krajín.

V prípade tematickej cesty Pálfiovcov prichádza do úvahy spolupráca na rozšírení cesty s Rakúskom (Viedeň a Dolné Rakúsko) a Českom (Praha, Březnice, Merklín, Blovice). Esterháziovská tematická cesta môže nájsť partnerov na svoju územnú expanziu v Rakúsku (najmä Burgerland a Viedeň), v Maďarsku (Fertöd, Eger) ale aj v Chorvatsku (Darvar a Zagreb).

Pre rozšírenie do zahraničia sa ponúka možnosť využitia EU programov dvojstrannej (cezhraničnej) alebo viacstrannej spolupráce Interreg.

Cezhraničná spolupráca by generovala mnohé prínosy pre obidve zúčastnené strany:

- Predovšetkým tematická cesta by nadobudla medzinárodnú dimenziu, obohatením o nové miesta a pamiatky by sa stala atraktívnejšia. Priťahovala by viac návštevníkov a s tým sú spojené aj vyššie prínosy – tržby komerčných organizácií, príjmy verejných rozpočtov, nové pracovné miesta, zvyšovanie kvality života rezidentov.

- Pri tejto spolupráci by každá krajina „priniesla“ minimálne svoje domáce trhy aj pre ponuku cezhraničného partnera. Bohatšia a atraktívnejšia ponuka tematickej cesty by mala viesť aj k získaniu trhov na tretích krajinách.

- Úsilie o spoluprácu je dané potrebou ľahšie sa vyrovnávať s rastúcou konkurenciou v turizme vôbec a osobitne na trhu kultúrnych tematických ciest v Európe, k posilneniu konkurencieschopnosti spoločnej nadnárodnej tematickej cesty.

- Spoločný prístup k tematickej ceste by priniesol aj vzájomnú výmenu skúseností s manažovaním objektov kultúrneho dedičstva pri ich využívaní pre turizmus, s marketingom pre kultúrny a poznávací turizmus, skúsenosti s ochranou pamiatok, transfer skúseností pri využívaní moderných IKT najmä v oblasti marketingu a predaja, inšpirácie pre inovácie produktov tohto druhu.

- Spoločná tematická cesta by prehlbovala vzájomné poznanie spoločnej histórie ako jednému z faktorov bližšej spolupráce, ktorá je jedným z hlavných cieľov cezhraničných programov.

Ako písať Pálfi či Pálffy? Esterházi či Esterházy?

Podľa nových pravidiel slovensky správne je tvar Pálfi na rozdiel od predchádzajúceho Pálffy. Tvar Pálffy sa používa aj v Maďarsku a Rakúsku. Pre prípadnú budúcu cezhraničnú spoluprácu a aj pre klientelu z Rakúska a Maďarska prichádzajúcu na Slovensko, by bolo prirodzenejšie stretávať sa so známym, historickým a nositeľmi mena používaným tvarom. Možnosťou je aj súčasné používanie obidvoch tvarov vo podobe „Pálfi / Pálffy“, „Esterházi / Esterházy“, aby bolo jasné, že nejde o omyl a nebolo treba vysvetľovať, prečo sa cudzokrajné meno (-á) poslovenčuje (-ú). Používanie oboch tvarov by bolo treba vopred prekonzultovať s Jazykovedným ústavom SAV.

Príbehy, zaujímavosti, povesti a legendy

Pri prezentácii a interpretácii jednotlivých pamiatok a na ne sa viažucu históriu rodov je popri historických faktoch potrebné a vhodné oživenie možno nepodstatnými, ale zaujímavými príbehmi zo života rodov alebo legendami viažucimi sa na dané miesto alebo niektorého člena rodu s týmto miestom spojeným. Samozrejme sa priznáva, čo sú doložené fakty a kedy sa jedná len o vyfabulovaný príbeh alebo tradovanú legendu. Ako niekoľko príkladov možno uviesť:

- Skutočný príbeh o štyroch Esterháziovských bratoch, ktorí padli v bitke proti Turkom pri Vozokanoch a následne boli s veľkou úctou a slávou pochovaní v Katedrála Sv. Jána Krstiteľa v Trnave, za účasti vysokej svetskej aj cirkevnej honorácie.

- Povesť o prekliatí Esterháziovcov za nespravodlivý trest obesením siedmych poddaných. Prekliatie jedného z potrestaných pred smrťou prinášalo rodine mnoho nešťastí, preto Esterházi sľúbil arcibiskupovi postaviť sedem kostolov a vykúpiť sa tým z kliatby – hriechu. Práve katedrála Sv. Jána Krstiteľa mala byť siedmym takto postaveným kostolom.

- Povesť o obraze Panny Márie Trnavskej v barokovej kaplnke Baziliky Sv. Mikuláša postavenej Imrichom Esterházim. Tento obraz podľa povesti ronil slzy v časoch nájazdov tureckých vojsk na naše územie.

- Legenda o dnes už stratenom srdci Pavla Pálfiho pôvodne uloženom v Malackách, ktoré krvácalo vždy vtedy, ak sa schyľovalo k vojne alebo inému nešťastiu alebo keď si Pálfiovci neplnili svoj záväzok prispievať na chod Františkánskeho kláštora.

- Povesť o tajných podzemných chodbách, ktoré údajne viedli z Pálfiovského kaštieľa v Malackách až do kláštora. Obdobné legendy sa viažu aj na niektoré hrady.

- Tradovaná príhoda hovoriaca o skromnosti cisára sa viaže k návšteve Františka Jozefa v Malackách počas vojenských manévrov. Údajne cisár namiesto účasti na hostine pripravenej na jeho počesť, odišiel a jedol rovnaké jedlo ako vojaci a spal na rovnakej posteli.

- Príbehy psí cintorínov (Malacky, Tomašíkovo) a láske, ktorú svojim obľúbeným psom niektorí členovia šľachtických rodín prejavovali.

- Vhodné je uvádzať aj rôzne prvenstvá a primáty, ako napríklad prvý zriadený sirotinec v Uhorsku (Tomašíkovo), prvá hospodárska škola vysokoškolského typu pre štátnu správu založená v Senci.